

**ΑΝΩΤΑΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΠΕΙΡΑΙΑ
(Τ.Τ.)**

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

**ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ
ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ**

« ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΣΤΗ ΣΥΡΟ »

**ΑΛΑΜΠΡ ΑΡΓΥΡΩ (Α.Μ.: 14832)
ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: Ε. ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗ**

ΑΘΗΝΑ, 2017

ΔΗΛΩΣΗ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η κάτωθι υπογεγραμμένη ...ΑΛΑΜΠΡ ΑΡΓΥΡΩ..., του ...ΦΑΙΣΑΛ..., του φοιτητής του Τμήματος...ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ & ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ..., του Α.Ε.Ι. Πειραιά Τ.Τ., πριν αναλάβω την εκπόνηση της Πτυχιακής Εργασίας μου, δηλώνω ότι ενημερώθηκα για τα παρακάτω :

«Η Πτυχιακή Εργασία (Π.Ε) αποτελεί προϊόν πνευματικής ιδιοκτησίας τόσο του συγγραφέα, όσο και του Ιδρύματος και θα πρέπει να έχει μοναδικό χαρακτήρα και πρωτότυπο περιεχόμενο.

Απαγορεύεται αυστηρά οποιοδήποτε κομμάτι κειμένου της να εμφανίζεται αυτούσιο ή μεταφρασμένο από κάποια άλλη δημοσιευμένη πηγή. Κάθε τέτοια πράξη αποτελεί προϊόν λογοκλοπής και εγείρει θέμα Ηθικής Τάξης για τα πνευματικά δικαιώματα του άλλου συγγραφέα. Αποκλειστικός υπεύθυνος είναι ο συγγραφέας της Π.Ε, ο οποίος φέρει και την ευθύνη των συνεπειών, ποινικών και άλλων, αυτής της πράξης.

Πέραν των όποιων ποινικών ευθυνών του συγγραφέα, σε περίπτωση που το Ίδρυμα του έχει απονείμει Πτυχίο, αυτό ανακαλείται με απόφαση της Συνέλευσης του Τμήματος. Η Συνέλευση του Τμήματος με νέα απόφασή της, μετά από αίτηση του ενδιαφερομένου, του αναθέτει εκ νέου την εκπόνηση Π.Ε με άλλο θέμα και διαφορετικό επιβλέποντα καθηγητή. Η εκπόνηση της εν λόγω Π.Ε πρέπει να ολοκληρωθεί εντός τουλάχιστον ενός ημερολογιακού βμήνου από την ημερομηνία ανάθεσής της. Κατά τα λοιπά εφαρμόζονται τα προβλεπόμενα στο άρθρου 18, παρ. 5 του ισχύοντος Εσωτερικού Κανονισμού.»

Η Δηλούσα

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ο τουρισμός κάνει την πρώτη του εμφάνιση κατά τα αρχαία χρόνια με αρχική αιτία, κυρίως, εορταστικές εκδηλώσεις. Στις μέρες μας, χωρίς καμία αμφιβολία, ο τουρισμός αποτελεί μία από τις μεγαλύτερες βιομηχανίες παγκοσμίως. Η παρούσα πτυχιακή εργασία, παρουσιάζει, αρχικά, τη σχέση του τουρισμού και της Ελλάδας. Στη συνέχεια, συζητούνται γενικά οι επιπτώσεις του τουρισμού στην οικονομία, το περιβάλλον, την κοινωνία και τον πολιτισμό ενός τουριστικού προορισμού. Ειδικότερα, αναλύει τις επιπτώσεις της τουριστικής ανάπτυξης στη Σύρο σε όλα τα παραπάνω επίπεδα. Τέλος, η εργασία καταλήγει στο ότι η Σύρος, με ορθολογικό σχεδιασμό, έχει προοπτικές για μία βιώσιμη, για την κοινωνία και το περιβάλλον, τουριστική ανάπτυξη.

Λέξεις – κλειδιά: τουρισμός, τουριστική ανάπτυξη, επιπτώσεις, Σύρος.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο: Ο ΤΟΥΡΙΜΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	3
1.1 Ιστορική αναδρομή	3
1.2 Τα οικονομικά του τουρισμού	3
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο: ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ	7
2.1 Ο κύκλος εξέλιξης ενός τουριστικού προορισμού	7
2.2 Οι οικονομικές επιπτώσεις της τουριστικής ανάπτυξης	10
2.2.1 Θετικές οικονομικές επιπτώσεις	10
2.2.2 Αρνητικές οικονομικές επιπτώσεις	12
2.3 Οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις της τουριστικής ανάπτυξης	14
2.3.1 Θετικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις	15
2.3.2 Αρνητικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις	16
2.4 Οι κοινωνικές επιπτώσεις της τουριστικής ανάπτυξης	18
2.4.1 Θετικές κοινωνικές επιπτώσεις	19
2.4.2 Αρνητικές κοινωνικές επιπτώσεις	20
2.5 Οι πολιτισμικές επιπτώσεις της τουριστικής ανάπτυξης	22
2.5.1 Θετικές πολιτισμικές επιπτώσεις	22
2.5.2 Αρνητικές πολιτισμικές επιπτώσεις	23
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο: Ο ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΗ ΣΥΡΟ	26
3.1 Η ιστορία της Σύρου	26
3.2 Η οικονομία της Σύρου	27
3.3 Τουρισμός και Σύρος	30
3.4 Οι οικονομικές επιπτώσεις της τουριστικής ανάπτυξης στη Σύρο	37
3.4.1 Θετικές οικονομικές επιπτώσεις	37
3.4.2 Αρνητικές οικονομικές επιπτώσεις	38
3.5 Οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις της τουριστικής ανάπτυξης στη Σύρο	39
3.5.1 Θετικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις	39
3.5.2 Αρνητικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις	42
3.6 Οι κοινωνικοπολιτισμικές επιπτώσεις της τουριστικής ανάπτυξης στη Σύρο	44
3.6.1 Θετικές κοινωνικοπολιτισμικές επιπτώσεις	44
3.6.2 Αρνητικές κοινωνικοπολιτισμικές επιπτώσεις	45
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	47
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	50

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η εργασία αυτή γίνεται στο πλαίσιο των υποχρεώσεων για την απόκτηση πτυχίου στο Τμήμα Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής της Σχολής Διοίκησης και Οικονομίας του Α.Ε.Ι. ΠΕΙΡΑΙΑ (Τ.Τ.) και στοχεύει στη μελέτη των επιπτώσεων της τουριστικής ανάπτυξης ενός προορισμού με μελέτη περίπτωσης το νησί της Σύρου.

Λόγω της πολυπλοκότητας και των σύνθετων δραστηριοτήτων του κλάδου, δεν έχει καταστεί ακόμα δυνατή η ύπαρξη ενός ορισμού για τον τουρισμό αποδεκτό από όλους. Έτσι, λοιπόν, υπάρχουν διάφοροι ορισμοί που προσπαθούν να δώσουν μια έννοια στον τουρισμό. Η λέξη “τουρισμός” έχει προέλθει από την γαλλική λέξη “tour” και την αγγλική λέξη “touring” που έχει να κάνει με την επίσκεψη των ανθρώπων σε περιοχές με αξιοθέατα. Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού, ο τουρισμός είναι είναι ένα κοινωνικό, πολιτισμικό και οικονομικό φαινόμενο το οποίο συνεπάγεται την μετακίνηση των ανθρώπων σε χώρες ή περιοχές εκτός του σύνηθες περιβάλλοντός τους για προσωπικό ή επαγγελματικό σκοπό. Περιλαμβάνει τις δραστηριότητες των ανθρώπων που ταξιδεύουν και διαμένουν στις περιοχές αυτές για χρονικό διάστημα που δεν ξεπερνά το ένα έτος

Έναν παρόμοιο ορισμό δίνει και ο Λαγός (2005) λέγοντας πως “ο τουρισμός αποτελεί ένα πολυπρισματικό οικονομικό και κοινωνικό φαινόμενο, που συμβαίνει όταν τα άτομα αλλάζουν φυσικό περιβάλλον και ρυθμούς ζωής με σκοπό την ικανοποίηση των ψυχοσωματικών τους αναγκών και πνευματικών περιεργειών. Τα άτομα μετακινούνται πρόσκαιρα και συνειδητά - και αποκλειστικά για τον λόγο που προαναφέρθηκε - σε ξένο γεωγραφικό χώρο, παραμένουν εκεί για ένα χρονικό διάστημα μέχρι ένα έτος και αναπτύσσουν συγκεκριμένες δραστηριότητες αναψυχής, διακοπών, επιχειρηματικές, κλπ.”.

Ένας άλλος ορισμός που παρατίθεται καταλήγει στο ότι ο τουρισμός είναι αποτέλεσμα μεμονωμένης ή ομαδικής μετακίνησης ανθρώπων σε διάφορους τουριστικούς προορισμούς και η διαμονή τους σε αυτούς επί τουλάχιστον ένα 24ωρο με σκοπό την ικανοποίηση των ψυχαγωγικών τους αναγκών. Ενώ, ο Καλφιώτης (1976) εξηγεί πως ως τουρισμός ορίζεται η μετακίνηση των ανθρώπων σε έναν άλλο τόπο που δημιουργεί κατανάλωση τουριστικών προϊόντων.

Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού, διεθνώς ο τουρισμός διακρίνεται σε εγχώριο (αναφέρεται μόνο σε κατοίκους μιας χώρας που ταξιδεύουν εντός αυτής), εισερχόμενο (αφορά τους κατοίκους μιας χώρας που ταξιδεύουν με προορισμό εκτός της χώρας τους) και εξερχόμενο (αναφέρεται στους ξένους κατοίκους μιας χώρας που ταξιδεύουν σε μια δεδομένη χώρα). Διεθνής είναι ο εισερχόμενος και ο εξερχόμενος τουρισμός μαζί, εσωτερικός τουρισμός είναι ο εγχώριος και ο εισερχόμενος τουρισμός μαζί και ο εθνικός τουρισμός είναι ο εγχώριος και ο εξερχόμενος τουρισμός μαζί. Άλλες διακρίσεις τουρισμού είναι ο μαζικός τουρισμός (χαρακτηρίζεται από το μεγάλο αριθμό επισκεπτών, την έντονη περιοδικότητα μέσα στο χρόνο εμφάνισης των επισκεπτών, κ.α.), οι ειδικές μορφές τουρισμού (για παράδειγμα ο ήπιος τουρισμός, ο εναλλακτικός τουρισμός (αναλύεται παρακάτω) κλπ.).

Όποιον ορισμό κι αν χρησιμοποιήσει κανείς, το σίγουρο είναι ότι ο τουρισμός πλέον αποτελεί μια από τις μεγαλύτερες βιομηχανίες του πλανήτη, αν όχι την μεγαλύτερη, και έχει ήδη αποκτήσει τεράστια δυναμική.

Η παρούσα πτυχιακή εργασία είναι οργανωμένη σε 3 μέρη. Το πρώτο μέρος παρουσιάζει τον τουρισμό στην Ελλάδα συζητώντας την ιστορική αναδρομή και τα οικονομικά του στη χώρα. Το δεύτερο μέρος παρουσιάζει τις επιπτώσεις της τουριστικής ανάπτυξης ενός τουριστικού προορισμού όσον αφορά την οικονομία, το περιβάλλον, την κοινωνία και τον πολιτισμό. Στο τρίτο και τελευταίο μέρος παρουσιάζονται οι επιπτώσεις της τουριστικής ανάπτυξης στη Σύρο καθώς και τα συμπεράσματα και οι προτάσεις για την βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη του νησιού μέσω των εναλλακτικών μορφών τουρισμού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο: Ο ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

1.1 Ιστορική αναδρομή

Ο τουρισμός υπάρχει από την αρχαιότητα. Στην Αρχαία Ελλάδα, οι διάφορες εορταστικές εκδηλώσεις διαφόρων πόλεων, οι Ολυμπιακοί Αγώνες και οι θρησκευτικές πανηγύρεις αποτελούσαν μια αιτία για τις τουριστικές εξορμήσεις των Αρχαίων Ελλήνων. Στην τελευταία περίοδο της Ρωμαϊκής Δημοκρατικής εποχής και κατά την Αυτοκρατορική εποχή, ο τουρισμός ήταν αρκετά διαδεδομένος ιδίως στις εύπορες κοινωνικές τάξεις.

Η κατάσταση κατά τον Μεσαίωνα άλλαξε. Η καταστροφή του οδικού δικτύου και η ανασφάλεια των ταξιδιών μετά την πτώση της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας, ήταν για πολλούς αιώνες σχεδόν αξεπέραστα εμπόδια για την επανεμφάνιση του τουριστικού φαινομένου, που επέζησε όμως κυρίως με τη μορφή επίσκεψης θρησκευτικού χαρακτήρα.

Από την Αναγέννηση κι έπειτα, εμφανίζεται με σκοπό την ανακάλυψη αρχαιολογικών λειψάνων στην Ευρώπη. Κατά τον 18ο αιώνα, η αύξηση του εισοδήματος, η σχετική ασφάλεια στα ταξίδια, η βελτίωση των οδικών δικτύων και η εμφάνιση πιο άνετων και γρήγορων μεταφορικών μέσων δημιούργησαν τον σύγχρονο τουρισμό που - περιορισμένος αρχικά σε λίγους προνομιούχους - απλώθηκε προοδευτικά και κατά τον 19ο αιώνα και 20ο αιώνα, ώστε να διαδοθεί σε όλα τα κοινωνικά στρώματα και να γίνει σήμερα παγκοσμίως ένα μαζικό φαινόμενο.

1.2 Τα οικονομικά του τουρισμού

Για την Ελλάδα, ο τουρισμός αποτελεί έναν εξαιρετικά σημαντικό παράγοντα της οικονομίας και της ανάπτυξης. Η Ελλάδα είναι δημοφιλής προορισμός ανά τον κόσμο, με προσπάθειες παράτασης της τουριστικής περιόδου αλλά και προώθησης των εναλλακτικών μορφών τουρισμού, όπως, για παράδειγμα, ο αγροτουρισμός, ο αθλητικός τουρισμός, ο οικοτουρισμός, κ.α.

Στην Ελλάδα, σύμφωνα με τα στοιχεία του Ξενοδοχειακού Επιμελητηρίου Ελλάδος

(2015), υπάρχουν σχεδόν 10.000 ξενοδοχειακές μονάδες όλων των κατηγοριών και περισσότερες από 700.000 κλίνες από τις οποίες οι 319.930 κλίνες είναι τεσσάρων και πέντε αστέρων. Επίσης, υπάρχουν πάνω από 500 συνεδριακές εγκαταστάσεις σε όλη την χώρα, περισσότερες από 6.000 θέσεις ελλιμενισμού για γιοτ / σκάφη αναψυχής και απευθείας αεροπορικές συνδέσεις σημαντικών Ευρωπαϊκών αεροδρομίων με πάνω από 20 ελληνικούς προορισμούς.

Πίνακας 1: Ξενοδοχειακές μονάδες στην Ελλάδα

	5*	4*	3*	2*	1*	Σύνολα
Μονάδες	395	1.314	2.405	4.143	1.449	9.706
Δωμάτια	60.981	101.214	96.331	117.402	27.864	403.792
Κλίνες	123.697	196.233	185.170	220.712	53.306	779.118

Πηγή: Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδος, 2015

Το 2014, η Ελλάδα παρουσίασε αύξηση 23% στις διεθνείς τουριστικές αφίξεις, ποσοστό που αντιστοιχεί σε 22 εκατομμύρια διεθνείς επισκέπτες. Όσον αφορά στα έσοδα και σύμφωνα με την Τράπεζα της Ελλάδος, οι ταξιδιωτικές εισπράξεις του 2014 ανήλθαν στο ποσό των 13 δισεκατομμυρίων ευρώ, έναντι 11 δισεκατομμυρίων ευρώ το αντίστοιχο διάστημα του 2013, σημειώνοντας αύξηση 11%.

Ο ελληνικός τουρισμός παραμένει σε υψηλή θέση στην παγκόσμια κατάταξη καταλαμβάνοντας την 15η θέση στις διεθνείς αφίξεις και την 19η θέση στα έσοδα, σύμφωνα με τα στοιχεία του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού (κατάταξη 2014). Στην κατάταξη του World Economic Forum με βάση τον Δείκτη Ταξιδιωτικής και Τουριστικής Ανταγωνιστικότητας 2014, η Ελλάδα ανεβαίνει στην 31η θέση από την 32η του 2013. Οι ανταγωνίστριες χώρες, σε επίπεδο διεθνών αφίξεων παρουσίασαν μικρότερη άνοδο. Η Ισπανία είχε 7,1% αύξηση στις αφίξεις, η Κροατία 6,2%, η Τουρκία 5,3%, η Αίγυπτος 5% ενώ η Κύπρος μείωση 1,5% (στοιχεία ΣΕΤΕ 2014).

Πίνακας 2: Οικονομικά στοιχεία

	2014	2013	ΜΕΤΑΒΟΛΗ
Συνεισφορά στο ΑΕΠ	17,30%	16,30%	1,00%
Συνεισφορά στην Απασχόληση	17,30%	18,20%	-0,90%
Διεθνείς Τουριστικές Αφίξεις	22. 033.464	17. 919.551	23,00%
Διεθνείς Ταξιδιωτικές Εισπράξεις	13,005 εκατ.€	11,707 εκατ.€	11,00%
Μέση Κατά Κεφαλήν Δαπάνη	590	653	-10,00%
Μερίδιο στην Παγκόσμια αγορά	1,80%	1,20%	0,60%
Μερίδιο στην Ευρωπαϊκή αγορά	3,80%	3,20%	0,60%

Πηγές: Τράπεζα της Ελλάδος (Επεξεργασία ΣΕΤΕ)

Όπως προκύπτει από τα στοιχεία του παραπάνω πίνακα:

Η συνεισφορά του τουρισμού στο ΑΕΠ της χώρας για το 2014 ανέρχεται στο ποσοστό 17,3%, σημειώνοντας αύξηση 1% σε σχέση με το προηγούμενο έτος.

Όσον αφορά την συμβολή του τουρισμού στον κλάδο της απασχόλησης, παρατηρείται κάποια μικρή ποσοστιαία μείωση. Ωστόσο, σε απόλυτους αριθμούς για το 2013 καταγράφηκαν 657.100 απασχολούμενοι, ενώ για το 2014 699.000, δηλαδή 41.900 περισσότεροι απασχολούμενοι.

Παρά την εμφανή πτώση στην κατά κεφαλή δαπάνη, το 2014 υπάρχει μία αξιοσημείωτη άνοδος σε ποσοστό 11% στις διεθνείς τουριστικές εισπράξεις, σε σχέση με το αντίστοιχο χρονικό διάστημα το 2013.

Τέλος, τόσο σε Ευρωπαϊκό όσο και σε Παγκόσμιο επίπεδο, ο ελληνικός τουρισμός καταλαμβάνει μερίδιο αγοράς αυξημένο κατά 0,6%, ένα ποσοστό αρκετά σημαντικό για την εξέλιξη και ανάπτυξη του κλάδου.

Πίνακας 3: Οι κυριότερες αγορές βάσει συνολικών τουριστικών εισπράξεων

	2014	2013	Μεταβολή
Γερμανία	15,30%	16,20%	-0,90%
Ηνωμένο Βασίλειο	11,90%	11,60%	0,30%
Ρωσία	8,90%	11,40%	-2,50%
Γαλλία	8,70%	7,70%	1,00%
Ιταλία	5,40%	5,10%	0,30%

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος (Επεξεργασία ΣΕΤΕ)

Όπως δείχνουν τα στοιχεία του παραπάνω πίνακα, προκύπτει ότι σε κάποιες χώρες η μεταβολή ήταν θετική ενώ σε κάποιες άλλες αρνητική. Αυτό μπορεί να οφείλεται σε διάφορες αιτίες όπως η οικονομική κρίση, οι πολιτικές και καιρικές συνθήκες, η προτίμηση ανταγωνίστριων χωρών, κλπ.

Τέλος, ο επόμενος πίνακας απεικονίζει τα πέντε κυριότερα αεροδρόμια της χώρας σε αφίξεις μη κατοίκων αυτής.

Πίνακας 4: Τα κυριότερα αεροδρόμια της Ελλάδας

	2014	2013
Αθήνα	3. 388.647	2. 618.358
Ηράκλειο	2. 595.702	2. 475.927
Ρόδος	1. 926.675	1. 782.305
Θεσσαλονίκη	1. 569.814	1. 352.018
Κέρκυρα	1. 074.289	943. 909

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος (Επεξεργασία ΣΕΤΕ)

Τα αποτελέσματα του παραπάνω πίνακα έχουν όλα αυξητική τάση. Γεγονός το οποίο υποδηλώνει θετικά σημάδια για την εξέλιξη και ανάπτυξη του τουρισμού στην Ελλάδα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο: ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

2.1 Ο κύκλος εξέλιξης ενός τουριστικού προορισμού

Ένα κύριο συστατικό του τουρισμού είναι η τοποθεσία. Η τοποθεσία του τουρισμού είναι γνωστή ως τουριστικός προορισμός και η σπουδαιότητά του εξαρτάται από τρεις κύριους παράγοντες: τα αξιοθέατα (κλιματολογικά, φυσικά, ιστορικά, φεστιβάλ, αθλητικά γεγονότα, παραδοσιακά πανηγύρια), η προσβασιμότητα (ευκολία προσέγγισης) και οι παροχές (ψυχαγωγία, διαμονή, παροχές τροφοδοσίας, υπηρεσίες τοπικής μεταφοράς, κλπ.).

Οι τουριστικές περιοχές αλλάζουν και εξελίσσονται μέσα στον χρόνο και τον χώρο. Οι αλλαγές αυτές μπορεί να οφείλονται στις διαφορετικές προτιμήσεις και επιθυμίες των τουριστών, στην έλλειψη τουριστικών εγκαταστάσεων, καθώς επίσης και των τουριστικών αξιοθεάτων (φυσικών και τεχνητών) που δεν ελκύουν πια τους επισκέπτες. Ένας άλλος λόγος στον οποίο οφείλονται αυτές οι αλλαγές σε έναν τουριστικό προορισμό είναι και η αλλαγή της συμπεριφοράς των ντόπιων απέναντι στους τουρίστες.

Ο Butler (1980) στην προσπάθειά του να αναλύσει τις αλλαγές στον κύκλο εξέλιξης ενός τουριστικού προορισμού ανέπτυξε μια θεωρία βασισμένη στη θεωρία του μαρκετινγκ, δηλαδή στον κύκλο ζωής ενός προϊόντος από την ανακάλυψη έως την παρακμή του.

Η θεωρία του Butler για τον κύκλο ζωής ενός τουριστικού προορισμού υποδηλώνει ότι αυτός αλλάζει και αναπτύσσεται με την πάροδο του χρόνου μέσα από μία σειρά σταδίων που παρουσιάζουν συγκεκριμένα χαρακτηριστικά. Τα στάδια αυτά είναι τα εξής:

1. Το στάδιο της εξερεύνησης (exploration stage): Κατά το πρώτο στάδιο, καταφθάνει στον τουριστικό προορισμό μικρός αριθμός τουριστών, οι αλλοκεντρικοί (allocentric) του Plog και οι εξερευνητές (explorers) του Cohen , οι οποίοι μόλις έχουν ανακαλύψει την περιοχή. Οι επισκέπτες κάνουν μεμονωμένες συμφωνίες διαμονής και παροχής υπηρεσιών με τους ντόπιους κατοίκους. Ακόμα δεν παρέχονται ειδικές ανέσεις για τους τουρίστες, ενώ

η χρήση των τοπικών εγκαταστάσεων και η συχνή επικοινωνία με τους ντόπιους είναι υψηλή, κάτι το οποίο αποτελεί σημαντική έλξη για τους επισκέπτες. Τέλος, η άφιξη των επισκεπτών, η τουριστική τους δραστηριότητα και η αναχώρησή τους επηρεάζει ελάχιστα έως και καθόλου την οικονομική και κοινωνική ζωή των κατοίκων.

2. Το στάδιο της εμπλοκής (involvement stage): Σε σχέση με το προηγούμενο στάδιο, οι επισκέπτες αυξάνονται και είναι τακτικοί. Στο στάδιο αυτό, οι ντόπιοι κάτοικοι τείνουν να εμπλέκονται στο τουριστικό εμπόριο και να δημιουργούν υποδομές, ανέσεις και υπηρεσίες, όπως ξενοδοχεία, εστιατόρια και τουριστικές ξεναγήσεις σε αξιοθέατα της περιοχής για τους τουρίστες. Επίσης, η τουριστική διαφήμιση και προβολή του τόπου γίνεται έντονη, ενώ ο δημόσιος τομέας δέχεται πιέσεις για δημιουργία υποδομών και βελτίωση των μεταφορών για την καλύτερη εξυπηρέτηση των τουριστών. Οι επισκέπτες διασφαλίζουν πιο οργανωμένες ταξιδιωτικές συμφωνίες, ενώ η επικοινωνία με τους ντόπιους παραμένει υψηλή. Πλέον, η τουριστική δραστηριότητα αρχίζει και επηρεάζει την οικονομική και κοινωνική ζωή των κατοίκων, κυρίως αυτών που έχουν πάρει μέρος και ασχολούνται με τον τουρισμό.

3. Το στάδιο της ανάπτυξης (development stage): Σε αυτό το σημείο, η περιοχή αποτελεί έναν προορισμό εδραιωμένο υψηλά στις προτιμήσεις των τουριστών. Αυτό είναι ακόλουθο της εκτεταμένης διαφήμισης του προορισμού. Η συμμετοχή των ντόπιων στην τουριστική ανάπτυξη της περιοχής, πλέον, μειώνεται ραγδαία, καθώς είναι κομμάτι που διαχειρίζονται εξωτερικοί φορείς. Οι υπηρεσίες και υποδομές που είχαν δημιουργήσει οι ντόπιοι κατά το προηγούμενο στάδιο, αντικαθίστανται από πιο περίπλοκες και σύγχρονες ανέσεις παρεχόμενες από εξωτερικές οργανώσεις. Προστίθενται επιπλέον τουριστικές υπηρεσίες με αποτέλεσμα μιας πιο οργανωμένης τουριστικής αγοράς. Τα αξιοθέατα (φυσικά και τεχνητά) αναπτύσσονται και παρατηρούνται αξιοσημείωτες αλλαγές στην εμφάνιση της περιοχής, γεγονότα που πολλοί κάτοικοι αυτής να μην εγκρίνουν. Επίσης, κατά το στάδιο αυτό, παρατηρείται εισαγόμενη εργασία λόγω της αυξημένης άφιξης τουριστών για την πιο αποτελεσματική εξυπηρέτησή τους. Ο αριθμός των επισκεπτών που καταφθάνουν στην περιοχή, σε περιόδους αιχμής, είναι ίσος ή ακόμα και μεγαλύτερος από τον συνολικό πληθυσμό της τοπικής κοινωνίας. Οι τουρίστες σε αυτό το στάδιο παρουσιάζονται ως οι μεσοκεντρικοί (mid-centric) της ταξινόμησης του Plog (1974) και οι

ατομικοί μαζικοί (individual mass tourists) σύμφωνα με τον Cohen (1974).

4. Το στάδιο της εδραίωσης (consolidation stage): Κατά το στάδιο αυτό, ο ρυθμός αύξησης της άφιξης των τουριστών στον προορισμό σταδιακά μειώνεται, ωστόσο ο συνολικός αριθμός των τουριστών συνεχίζει να αυξάνεται και μάλιστα υπερβαίνει κατά πολύ τον συνολικό πληθυσμό των ντόπιων κατοίκων. Συνεπώς, ένα σημαντικό τμήμα της τοπικής οικονομίας είναι αδιάσπαστα συνδεδεμένο με την βιομηχανία του τουρισμού. Η ευρύτατη διαφήμιση της περιοχής την κάνει ακόμα διασημότερη και οι εγκαταστάσεις και ανέσεις που παρέχονται στους επισκέπτες επεκτείνονται. Παρ ' όλα αυτά, το γεγονός αυτό αρχίζει να προκαλεί δυσφορία και δυσαρέσκεια στους ντόπιους κατοίκους και ειδικότερα σε αυτούς που δεν έχουν εμπλακεί στην τουριστική δραστηριότητα.

5. Το στάδιο της στασιμότητας (stagnation stage): Στο προτελευταίο στάδιο του μοντέλου του Butler, έχει επιτευχθεί ο αριθμός αιχμής των επισκεπτών στην περιοχή και μάλιστα σε τέτοιο βαθμό που τα όρια της φέρουσας ικανότητας να ξεπερνιούνται. Αποτέλεσμα αυτού είναι να δημιουργούνται πολλά οικονομικά, κοινωνικά και περιβαλλοντικά προβλήματα στην τουριστική περιοχή. Η καλά εδραιωμένη εικόνα της περιοχής δεν είναι πλέον μέσα στις κορυφαίες προτιμήσεις των υποψήφιων επισκεπτών, και άρα αυτή εξαρτάται από την επαναλαμβανόμενη επισκεψιμότητα στην προσπάθεια διατήρησης της τουριστικής δραστηριότητας. Οι τουριστικές υποδομές υποτιμούνται και σιγά σιγά τα φυσικά και πολιτισμικά αξιοθέατα αντικαθίστανται από τεχνητές εγκαταστάσεις (artificial facilities). Τέλος, στο στάδιο αυτό, αλλάζει και ο τύπος των τουριστών σε οργανωμένους μαζικούς τουρίστες (organized mass tourists) και σε ψυχοκεντρικούς (psychocentric) σύμφωνα με τους Cohen και Plog αντίστοιχα.

6. Το στάδιο της παρακμής ή της αναζωογόνησης (decline or rejuvenation stage):

α) Παρακμή: Ύστερα από το στάδιο της στασιμότητας, ο προορισμός αυτός δεν θα είναι πλέον σε θέση να ανταγωνιστεί άλλους νεότερους προορισμούς και έτσι θα υπάρξει μια φθίνουσα και δύσκολη τουριστική αγορά. Η περιοχή τώρα ελκύει όλο και λιγότερους επισκέπτες, οι τουριστικές υποδομές εξαφανίζονται και συχνά υπάρχει η αλλαγή της παρουσίας από τουριστικές υποδομές σε μη τουριστικές, όπως, για παράδειγμα, τα ξενοδοχεία γίνονται πολυκατοικίες. Με άλλα λόγια, η περιοχή χάνει την τουριστική της αξία. **β) Αναζωογόνηση:** Ωστόσο, η περιοχή μπορεί και να μην αλλάξει την τουριστική της

πορεία, αν επιτευχθεί ριζική αλλαγή στα αξιοθέατά της. Η αλλαγή αυτή μπορεί να πραγματοποιηθεί είτε με την προσθήκη ενός τεχνητού αξιοθέατου, είτε με την εκμετάλλευση των προηγούμενα αναξιοποίητων φυσικών πόρων. Με αυτόν τον τρόπο, επιτρέπεται στην περιοχή να βιώσει την αναζωογόνηση και επανένταξη στην τουριστική δραστηριότητα.

Η θεωρία του Butler αποτελεί μια καθαρά θεωρητική προσέγγιση της ανάπτυξης του προορισμού. Παρ ' όλο που προτείνει λύσεις για να ξεπεραστεί το στάδιο της παρακμής (επαναπροσδιορισμός των τουριστικών αξιοθέατων, περιβαλλοντική αναβάθμιση, διαφοροποίηση του προορισμού), στα διάφορα στάδια δεν δίνει πρακτικές πολιτικές αποφυγής μείωσης της ανάπτυξης του τουρισμού ώστε να μην χρειαστεί να αντιμετωπιστεί το τελευταίο στάδιο. Ειδικότερα, στα νησιά αυτό αποτελεί πρόβλημα λόγω του ότι διαθέτουν περιορισμένους πόρους (φυσικά και τεχνητά αξιοθέατα), με αποτέλεσμα να επηρεάζεται η λεπτή ισορροπία μεταξύ οικονομίας, κοινωνίας και φύσης.

2.2 Οι οικονομικές επιπτώσεις της τουριστικής ανάπτυξης

2.2.1 Θετικές οικονομικές επιπτώσεις

Ο τουρισμός παίζει σημαντικό ρόλο στην οικονομία πολλών χωρών, αναπτυγμένων και αναπτυσσόμενων. Αποτελεί μια οικονομική δραστηριότητα με μεγάλη ισχύ καθώς επίσης κατέχει ένα σημαντικό ποσοστό της παραγωγής σε διάφορους κλάδους. Ιδιαίτερα στη χώρα μας ο τουρισμός έχει σημαντική σημασία καθώς όλο και περισσότεροι την επιλέγουν ως χώρα προορισμού. Τα οικονομικά οφέλη είναι η κύρια κινητήρια δύναμη της τουριστικής ανάπτυξης.

Τουριστική δαπάνη: Η τουριστική δαπάνη είναι τόσο «πραγματική» όσο οποιαδήποτε άλλη μορφή κατανάλωσης και η παγκόσμια τουριστική δαπάνη μπορεί να ληφθεί ως μια αόρατη εξαγωγή από την χώρα υποδοχής, ενώ ο εγχώριος τουρισμός μπορεί να ληφθεί ως μια «εξαγωγή» από την περιοχή υποδοχής σε άλλες τοπικές περιοχές. Ο εγχώριος τουρισμός μπορεί επίσης σε μερικές περιπτώσεις να ληφθεί ως υποκατάστατο εισαγωγής για την

εθνική οικονομία, όταν οι τουρίστες επιλέγουν να κάνουν τις διακοπές τους στη χώρα τους από το να ταξιδεύουν στο εξωτερικό. Στην πραγματικότητα, η αξία της εγχώριας τουριστικής δαπάνης είναι υψηλότερη από την αξία της εισερχόμενης τουριστικής δαπάνης.

Ισοζύγιο πληρωμών και συναλλαγματικά έσοδα: Το ισοζύγιο πληρωμών μιας χώρας αποτελεί το σύνολο των λογαριασμών που εμφανίζει τις οικονομικές συναλλαγές της χώρας με τις υπόλοιπες σε δεδομένη χρονική στιγμή και συνήθως είναι ελλειμματικό. Τα συναλλαγματικά έσοδα είναι οι εισπράξεις σε ξένο νόμισμα από τις πωλήσεις αγαθών και την παροχή υπηρεσιών στους μη μόνιμους κατοίκους. Έτσι, ο τουρισμός οδηγεί στην αύξηση των συναλλαγματικών εσόδων και αντίστοιχα μείωση του ελλείμματος του ισοζυγίου πληρωμών. Συγκεκριμένα για την Ελλάδα, οι συναλλαγματικές εισπράξεις από τον εισερχόμενο τουρισμό είναι πολύ σημαντικές και βοηθούν την χώρα να καλύψει ένα μέρος του ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου.

Συμβολή στο ΑΕΠ: Ο πιο ευρέως χρησιμοποιημένος δείκτης για το μέγεθος της οικονομίας είναι το ΑΕΠ. Οι εξαρτώμενοι λογαριασμοί του τουρισμού παρέχουν το ισοδύναμο για το μέγεθος του τουριστικού τομέα, το άμεσο ΑΕΠ του τουρισμού. Δείχνει πόσο από κάθε οικονομία αντιστοιχεί στην απαίτηση του επισκέπτη για αγαθά και υπηρεσίες. Επομένως, όπως αναφέρθηκε και στο προηγούμενο κεφάλαιο, η συμβολή του τουρισμού στο ΑΕΠ της χώρας είναι εξαιρετικά σημαντική και χρόνο με τον χρόνο αυξάνεται. Επίσης, η συμβολή του τουρισμού στο ΑΕΠ επιτρέπει την παγκόσμια συγκρισιμότητα. Παγκοσμίως, η άμεση συμβολή του τουρισμού στο ΑΕΠ ποικίλει μεταξύ 1,5% και 20% (UNWTO, 2010). Όπως έχουμε ήδη επισημάνει η συμβολή του τουρισμού στο ΑΕΠ της χώρας μας για το 2014 ανήλθε σε ποσοστό 17,3%, δηλαδή παρουσίασε αύξηση μιας ποσοστιαίας μονάδας (16,3%) από το αντίστοιχο διάστημα το προηγούμενο έτος.

Δημιουργία και βελτίωση των έργων υποδομής: Ως υποδομή στην οικονομία εννοούμε τα πάσης φύσεως κεφαλαιουχικά αγαθά του οικονομικού συστήματος που βοηθούν την εθνική παραγωγή και αφορούν σε όλη την οικονομία (γι' αυτό και αποκαλούνται κοινωνικό κεφάλαιο). Σε αυτά ανήκουν τα πάσης φύσεως έργα που βοηθούν τη συγκοινωνία (δρόμοι, σιδηρόδρομοι, λιμάνια, αερογέφυρες, κλπ.), τα έργα υδροδότησης, αποχέτευσης, τηλεπικοινωνίας, ηλεκτροδότησης, κ.α. Η δημιουργία νέων εγκαταστάσεων αυτής της

μορφής, συνήθως από κρατικούς φορείς αποτελούν επενδύσεις που βοηθούν στην καλύτερη και οικονομικότερη διεξαγωγή των οικονομικών δραστηριοτήτων και επομένως και του τουρισμού. Ο τουρισμός όντας ένας σημαντικός τομέας οικονομίας αποτελεί ισχυρό παράγοντα δημιουργίας αυτών των επενδύσεων. Παράλληλα, βέβαια, βοηθούνται και οι υπόλοιποι τομείς (π.χ. η δημιουργία ενός σταθμού βιολογικού καθαρισμού ή μιας μαρίνας σε ένα παραθαλάσσιο τουριστικό τόπο, θα βοηθήσει και την τοπική αλιεία).

Αύξηση του εισοδήματος: Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως η διενέργεια άμεσων (π.χ. ανέγερση ξενοδοχειακής μονάδας) και έμμεσων (π.χ. κατασκευή αερολιμένα) τουριστικών επενδύσεων και η λειτουργία των τουριστικών επιχειρήσεων οδηγούν στη δημιουργία ή / και αύξηση του εθνικού εισοδήματος. Επιπλέον, ο τουρισμός ως τομέας έντασης εργασίας οδηγεί στη δημιουργία πολλών θέσεων εργασίας και ιδιαίτερα αυτοαπασχολούμενων και κατά συνέπεια στην αύξηση εισοδήματος .

Δημιουργία νέων θέσεων εργασίας: Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού (2014), ο τουριστικός κλάδος απασχολεί περίπου 200 εκατομμύρια άτομα παγκοσμίως. Γενικά, ο τομέας παροχής υπηρεσιών είναι εντάσεως εργασίας και κατά συνέπεια είναι αδύνατο να γίνει υποκατάσταση της εργασίας αυτής με κεφάλαιο (μηχανήματα). Επομένως, ο τουριστικός τομέας που είναι από τους σημαντικότερους τομείς παροχής υπηρεσιών συμβάλλει αποφασιστικά στην απασχόληση, τη μείωση της ανεργίας και την αύξηση των νέων θέσεων εργασίας, έστω και με τα προβλήματα εποχικότητας που παρουσιάζει.

Συμβολή στα κρατικά έσοδα: Η ανάπτυξη του τουρισμού οδηγεί στην δημιουργία επιχειρήσεων που παρέχουν δευτερεύουσες υπηρεσίες στον τουρισμό. Επομένως, εκτός από τις αποκλειστικά τουριστικές επιχειρήσεις, το κράτος αποκομίζει κέρδη και μέσω αυτών των επιχειρήσεων από την επιβολή φόρων .

2.2.2 Αρνητικές οικονομικές επιπτώσεις

Παρά τα προφανή οικονομικά πλεονεκτήματα που απορρέουν από την τουριστική δραστηριότητα, δεν απουσιάζουν και τα μειονεκτήματά της .

Μονοκαλλιέργεια: Πρόκειται για μονομερή προσήλωση των επιχειρηματικών

δραστηριοτήτων στον τομέα του τουρισμού χωρίς την ταυτόχρονη απασχόληση και σε κάποιο άλλο κλάδο, έστω και συμπληρωματικά. Αυτή η αποκλειστική στήριξη σε έναν ορισμένο τύπο δραστηριότητας και συγκεκριμένα στον τουρισμό, ενέχει πάρα πολλούς κινδύνους για τους τουριστικούς αυτούς προορισμούς. Ο τουρισμός είναι από τη φύση του μια δραστηριότητα ευάλωτη σε πολιτικές και οικονομικές επιρροές (Τσάρτας 1987), όπως για παράδειγμα ένας πόλεμος, τρομοκρατικές επιθέσεις, οικονομική ύφεση, κλπ.

Πληθωρισμός: Είναι ευρέως γνωστό ότι όταν υπάρχει αυξημένη ζήτηση σε σχέση με την προσφορά, τότε υπάρχει πληθωρισμός, αύξηση των τιμών των παρεχόμενων αγαθών και υπηρεσιών. Ως εκ τούτου, σημειώνονται δυσμενείς συνέπειες στο βιοτικό επίπεδο των μόνιμων κατοίκων, ιδίως εκείνων που δεν επωφελούνται άμεσα από τον τουρισμό. Επιπλέον, παρατηρείται υπέρμετρη αύξηση στην αξία της γης και των ακινήτων, όπου οδηγεί στη μετατροπή της αγροτικής γης σε οικόπεδα προς εκμετάλλευση.

Διαρροές: Είναι δεδομένο ότι υπάρχουν σημαντικά οικονομικά οφέλη στα εισοδήματα των κατοίκων και του κράτους μέσω του τουρισμού. Τα οφέλη αυτά μπορούν να εκμεταλλευτούν όχι μόνο οι κάτοικοι των τουριστικών περιοχών και η εθνική οικονομία γενικότερα, αλλά και χώρες του εξωτερικού. Με άλλα λόγια, υπάρχουν διαρροές των ωφελειών στο εξωτερικό, καθώς οι δαπάνες των ξένων τουριστών που έρχονται στην Ελλάδα, δεν αποτελούν καθαρές συναλλαγματικές εισπράξεις.

Ο πρώτος λόγος είναι ότι ένα μεγάλο μέρος των δαπανών εισπράττεται ως έσοδα από ξένες επιχειρήσεις (για παράδειγμα οι αεροπορικές επιχειρήσεις). Ο δεύτερος λόγος είναι ότι μέρος των προϊόντων που καταναλώνουν οι τουρίστες είναι εισαγόμενα, οπότε ένα ποσοστό των κερδών από την κατανάλωση των τουριστών οδηγείται προς το εξωτερικό. Το πόσοι πόροι διαρρέουν από τη χώρα μας στο εξωτερικό είναι αρκετά δύσκολο να υπολογισθεί. Οι διαρροές αυτές χάνονται μέσα στους πολύπλοκους υπολογισμούς των εθνικών λογαριασμών που παρακολουθούν τις διατομεακές σχέσεις (συστήματα εισροών – εκροών) και τις εξωτερικές συναλλαγές (ισοζύγιο πληρωμών) (Σχίζας 1998).

Χρονική υπερσυγκέντρωση: Η τουριστική δραστηριότητα παρουσιάζει έντονη εποχικότητα και συγκεκριμένα στην Ελλάδα κατά τους καλοκαιρινούς μήνες. Τα ελληνικά νησιά αποτελούν παράδειγμα εποχικότητας, καθώς κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού σφύζουν από ζωή, ενώ σχεδόν όλο τον υπόλοιπο χρόνο έχουν μια εικόνα εγκατάλειψης και

ερήμωσης. Αυτή η άνοδος και η ξαφνική παύση των ρυθμών της ζωής προκαλεί οικονομικά προβλήματα. Ένα από αυτά είναι ότι πολλοί άνθρωποι μένουν χωρίς απασχόληση, δημιουργείται δηλαδή εποχική ανεργία κατά τους μη τουριστικούς μήνες. Επίσης, η υπολειτουργία ή ακόμα και η αδρανοποίηση των επιχειρήσεων κατά τους περισσότερους μήνες του έτους είναι ένα εξίσου σοβαρό πρόβλημα. Οι επιχειρήσεις αυτές απολύουν το πλεονάζον προσωπικό, όμως ακόμα και αυτές που δεν λειτουργούν εξακολουθούν να έχουν έξοδα συντήρησης (π.χ. ηλεκτρικό ρεύμα, νερό, κ.α.), όταν παραμένουν κλειστές. Επίσης, υπολογίζονται αποσβέσεις, τόκοι δαναείων και άλλα έξοδα είτε είναι η επιχείρηση σε λειτουργία είτε όχι. Έτσι, προσπαθούν να εξασφαλίσουν την αποπληρωμή των πάγιων εξόδων όλης της χρονιάς καθώς κι ένα ικανοποιητικό ποσοστό κέρδους μέσα σε λίγους μήνες με αποτέλεσμα την επιβάρυνση των δυνητικών τουριστών.

2.3 Οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις της τουριστικής ανάπτυξης

Όπως κάθε δραστηριότητα, έτσι και ο τουρισμός έχει επιπτώσεις στο περιβάλλον, οι οποίες άμεσα ή έμμεσα επηρεάζουν, αλλοιώνουν και μεταλλάσσουν τους φυσικούς πόρους / πόλους έλξης. Οι επιπτώσεις αυτές αφορούν κάθε είδους αλλαγή η οποία συμβαίνει στο περιβάλλον των προορισμών όπου αναπτύσσεται ο τουρισμός και σχετίζονται με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της λειτουργίας του τουριστικού τομέα (Κοκκώσης, Τσάρτας 2001). Οι επιπτώσεις της τουριστικής ανάπτυξης, αν και στην πλειοψηφία τους επιβαρύνουν το περιβάλλον, σε κάποιες περιπτώσεις μπορούν να προκαλέσουν αφορμή για την ορθή διαχείριση και προστασία του, με την προϋπόθεση ότι η ανάπτυξη είναι προϊόν ορθολογικού σχεδιασμού με προοπτικές βιωσιμότητας.

Με τον όρο “περιβάλλον” αναφερόμαστε τόσο στο φυσικό περιβάλλον (κάθε είδους πόροι που υπάρχουν στη φύση από την αρχή της δημιουργίας του κόσμου), όσο και στο δομημένο (υποδομές και ανωδομές που έχει δημιουργήσει ο άνθρωπος για την εξυπηρέτησή του). Επομένως, θεωρώ αναγκαίο οι επιπτώσεις – και οι θετικές και οι αρνητικές – να διαχωριστούν σύμφωνα με την παραπάνω επεξήγηση.

2.3.1 Θετικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις

α) Φυσικό περιβάλλον

Ευαισθητοποίηση για προστασία του φυσικού περιβάλλοντος: Η ανάπτυξη του τουρισμού έχει συμβάλλει θετικά στην ευαισθητοποίηση τόσο των ντόπιων κατοίκων του τουριστικού προορισμού, όσο και των επισκεπτών, για την προστασία του περιβάλλοντος. Αυτό γίνεται είτε από σεβασμό από και προς το περιβάλλον του προορισμού, είτε για να παραμείνει και να αναπτυχθεί περαιτέρω η τουριστική δραστηριότητα.

Βελτίωση ποιότητας φυσικού περιβάλλοντος: Κάτω από συγκεκριμένες προϋποθέσεις, ο τουρισμός μπορεί να συμβάλλει ενεργά στην ανάληψη συνολικών δράσεων περιβαλλοντικής αναβάθμισης με τη λήψη μέτρων ελέγχου της ατμοσφαιρικής ρύπανσης, της ρύπανσης των νερών, της ηχορύπανσης, της διάθεσης απορριμμάτων καθώς και της βελτίωσης της αισθητικής μέσω προγραμμάτων αναβάθμισης του φυσικού περιβάλλοντος (Σαΐτας 1995). Τα προγράμματα αυτά πραγματοποιούνται από την Πολιτεία, το Κράτος ή την αρμόδια αρχή ή ακόμα και από ιδιωτική πρωτοβουλία τουριστικών, συνήθως, επιχειρήσεων.

Διατήρηση ευαίσθητων περιοχών: Η ύπαρξη και ανάπτυξη του τουρισμού σε περιοχές σημαντικές από άποψη φυσικού περιβάλλοντος είναι δυνατή να περιορίσει ή ακόμα και να αποτρέψει την αλλοίωσή του. Τέτοιες περιοχές είναι οι εκτάσεις δασών, ορεινών και παράκτιων περιοχών που χάρη στην τουριστική έλξη έχει αποφευχθεί η αλλοίωσή τους.

β) Δομημένο περιβάλλον

Διατήρηση αρχαιολογικών περιοχών ιστορικού και αρχιτεκτονικού ενδιαφέροντος: Ο τουρισμός και η ανάπτυξή του αποτελούν κίνητρο για την διατήρηση και συντήρηση αρχαιολογικών μνημείων ιστορικού και αρχιτεκτονικού ενδιαφέροντος, οι οποίες πιθανότατα χωρίς αυτόν (και ταυτόχρονα τις οικονομικές ωφέλειες που προσφέρει ο τουρισμός μέσω αυτών προς το Κράτος), να είχαν υποστεί αλλοιώσεις ή ακόμα και να είχαν παραμεληθεί.

Βελτίωση ποιότητας ζωής: Επίσης, μια ακόμα σημαντικότερη επίπτωση της τουριστικής

ανάπτυξης αποτελεί η βελτίωση της ποιότητας ζωής και του περιβάλλοντος λόγω έργων υποδομής, τα οποία χωρίς την ανάπτυξη του τουρισμού πιθανόν δεν θα γίνονταν. Ο ρόλος του τουρισμού στην τοπική ανάπτυξη είναι σημαντικός, ειδικά για ορισμένες περιοχές, όπως μικρά νησιά και ορεινά χωριά, για τα οποία ο τουρισμός αποτελεί ευκαιρία για ανάπτυξη της οικονομικής δραστηριότητας, συγκράτησης του πληθυσμού και ικανοποίησης καθημερινών αναγκών.

Βελτίωση υπάρχουσων υποδομών: Μία ακόμη θετική συνέπεια της ανάπτυξης του τουρισμού θεωρείται η βελτίωση της ήδη υπάρχουσας υποδομής, από την οποία ωφελούνται και οι μόνιμοι κάτοικοι της τουριστικής περιοχής. Συγκεκριμένα, αφορά στο συγκοινωνιακό δίκτυο (αεροδρόμια, λιμάνια, δρόμοι, ακτοπλοϊκές, σιδηροδρομικές και λεωφορειακές γραμμές, κλπ.), το αποχετευτικό δίκτυο, το δίκτυο ύδρευσης, το δίκτυο συλλογής και επεξεργασίας απορριμμάτων, των τηλεπικοινωνιών, των εγκαταστάσεων επεξεργασίας λυμάτων, κ.α.. Η βελτίωση αυτή οδηγεί στον περιορισμό των εκτεταμένων προβλημάτων ρύπανσης και ταυτόχρονα στην αναβάθμιση της ποιότητας του φυσικού περιβάλλοντος. Τέλος, δημιουργούνται οι κατάλληλες προϋποθέσεις για την σωστή διαχείριση των υδατικών διαθεσίμων και της διαθέσιμης ενέργειας.

2.3.2 Αρνητικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις

α) Φυσικό περιβάλλον

Ο τουρισμός επιφέρει αρνητικές επιπτώσεις στους φυσικούς πόρους μιας περιοχής. Νερό: Η χρήση του νερού είναι 450 λίτρα κατα μέσο όρο ανά επισκέπτη σε πολυτελές ξενοδοχείο ενώ στα υπόλοιπα είναι περίπου 280 λίτρα. Η χρήση αυτή περιλαμβάνει ποσότητες για πόση, για καθαριότητα, κλπ.. Οι ανάγκες της εποχής (μόδα, πεποίθηση) για τουριστικές εξυπηρετήσεις απαιτούν μεγάλες ποσότητες νερού. Επομένως, αυτές οι υπερβολικές από το σύνθητες χρήσεις νερού, έρχονται σε σύγκρουση με τις υπόλοιπες ανάγκες για άλλες χρήσεις του νερού, με αποτέλεσμα να αναζητούνται υπόγειοι υδάτινοι πόροι με τη βοήθεια των γεωτρήσεων (Κοκκώσης, Τσάρτας 2001). Εδαφος: Η παρεμπόδιση του φυσικού υδρογραφικού δικτύου έχει ως αποτέλεσμα τη μείωση των χερσαίων στερεοπαροχών στους θαλάσσιους αποδέκτες, παρατηρώντας έτσι την διάβρωση

των ακτών. Τέλος, η ανεξέλεγκτη ρίψη σκουπιδιών είναι ένα συνηθισμένο φαινόμενο σε πολλές τουριστικές περιοχές και το οποίο αποτελεί εστία μόλυνσης. Η διαχείριση των στερεών αποβλήτων, σε πολλές τουριστικές περιοχές, είναι από υποτυπώδης έως και ανύπαρκτη και έτσι δεν λαμβάνεται κανένα μέτρο αποτροπής της μόλυνσης του εδάφους και των υπόγειων υδάτινων οριζώντων. Αέρας: Η εκτεταμένη χρήση οχημάτων εσωτερικής καύσης που χρησιμοποιούνται για την μεταφορά τουριστών, αλλά και η αύξηση της καύσης ορυκτών καυσίμων για την παραγωγή ενέργειας που θα ικανοποιήσει την αυξημένη ζήτηση, επιβαρύνουν την κατάσταση της ατμόσφαιρας, με το γνωστό φαινόμενο του θερμοκηπίου λόγω του μονοξειδίου του άνθρακα. Αν και είναι δύσκολος ο ακριβής υπολογισμός της συμβολής της τουριστικής κίνησης στην πρόκληση ατμοσφαιρικής ρύπανσης, ωστόσο για ορισμένες εποχές του έτους φαίνεται ότι δεν είναι καθόλου αμελητέα (Lanquar 1995).

Επίσης, η τουριστική ανάπτυξη επιφέρει επιπτώσεις και στα φυσικά οικοσυστήματα. Η οικοδόμηση τουριστικών και παρεμφερών εγκαταστάσεων καταλαμβάνει πολύτιμο χώρο σε περιοχές όπου αναπτύσσονται οικοσυστήματα και περιορίζει τη λειτουργία τους λόγω της μόλυνσης που προκαλεί. Η δημιουργία οδικού δικτύου επισύρει την αποδάσωση μεγάλων δασικών εκτάσεων και την καταστροφή του φυσικού χώρου, με την διάβρωση του εδάφους και την κλιματική αλλαγή της περιοχής. Η ηχορύπανση και το καυσαέριο που εκπέμπουν τα αυτοκίνητα έχουν αρνητικές επιπτώσεις στις οικολογικές διεργασίες της πανίδας και της χλωρίδας, αντίστοιχα (Κοκκώσης, Τσάρτας 2001).

Τέλος, ο τουρισμός προκαλεί μεταβολές στη δομή των οικοσυστημάτων, μείωση της βιοποικιλότητας καθώς και μείωση του πληθυσμού των σπάνιων ειδών. Η μεγάλη πίεση του τουρισμού και η ρύπανση που προκαλείται υποβαθμίζει τα φυσικά πάρκα και τις προστατευόμενες περιοχές, και τις ορεινές και παράκτιες περιοχές.

β) Δομημένο περιβάλλον

Οι περιοχές με ιστορική και πολιτισμική αξία, λόγω της ελκυστικότητάς τους, ο αριθμός των επισκεπτών που συγκεντρώνουν είναι πολύ μεγάλος, επομένως, οι πιέσεις που ασκούνται και οι κίνδυνοι περιβαλλοντικής υποβάθμισης είναι αυξημένοι. Πολλοί ιστορικοί οικισμοί και μνημεία, κάθε εποχής απειλούνται από αυτόν τον αριθμό των επισκεπτών κάθε χρόνο. Η φυσική φθορά των μαρμάρων, η χημική και φυσική αλλοίωση των τοιχογραφιών

από την παραμονή και διακίνηση του μεγάλου αυτού αριθμού επισκεπτών, αποτελούν προβλήματα τα οποία πρέπει να αντιμετωπίσουν οι περιοχές αυτές. Επίσης, η υφιστάμενη υποδομή του προορισμού (ύδρευση, αποχέτευση, κλπ.), ιδιαίτερα κατά την περίοδο αιχμής επιβαρύνεται περισσότερο και αποδुकνεύεται ανεπαρκώς. Αυτό έχει ως απόρροια την ανάγκη για επέκταση της υφιστάμενης αυτής υποδομής επιβαρύνοντας, έτσι, περισσότερο το περιβάλλον και αυξάνοντας το κόστος κατασκευής και λειτουργίας. Τέλος, ένα ακόμη πρόβλημα για το δομημένο περιβάλλον της περιοχής είναι η αυθαίρετη δόμηση τουριστικών εγκαταστάσεων και παραθεριστικών κατοικιών, που οδηγεί στην αστικοποίηση υποβαθμίζοντας, έτσι, το τοπίο (Αγγελίδης 1994).

2.4 Οι κοινωνικές επιπτώσεις της τουριστικής ανάπτυξης

Τα τελευταία χρόνια η κοινωνιολογία άρχισε να μελετά συστηματικά τον τουρισμό και τις επιπτώσεις του κι έτσι υπάρχει τώρα ένας σημαντικός αριθμός μελετών που προσεγγίζουν το φαινόμενο και από αυτήν την πλευρά. Κατά τον Τσάρτα (1988), το γεγονός ότι ο τουρισμός φέρνει σε επαφή λαούς με διαφορετικά ήθη, έθιμα και κουλτούρα και συμβάλλει στη βελτίωση της διεθνούς κατανόησης είναι θετικό. Η θετική ή αρνητική έκβαση της “συνάντησης” του τουρίστα με τον ντόπιο εξαρτάται από ορισμένους παράγοντες, όπως: α) τη μεγάλη διαφορά στο σύστημα αξιών (θρησκεία, ήθη κι έθιμα), β) τη μεγάλη διαφορά στο οικονομικό επίπεδο ανάμεσα στον ντόπιο και τον επισκέπτη, γ) την ανισότιμη σχέση του τουρίστα με τον ντόπιο που στηρίζεται στην εξυπηρέτηση του πρώτου από τον δεύτερο, δ) τον τύπο του τουρισμού (μαζικός ή όχι), ε) τον πρόσκαιρο χαρακτήρα της “συνάντησης”, στ) συμβολικά χαρακτηριστικά της “εικόνας” του τουρίστα στον τόπο υποδοχής.

Οι δυο πρώτοι παράγοντες είναι εξαιρετικά σημαντικοί κι όταν αυτοί δεν υφίστανται, τότε η δυσφορία είναι σχεδόν ανύπαρκτη. Αυτό μπορεί να συμβεί στην περίπτωση που τουρίστες από αναπτυγμένη χώρα επισκέπτονται κάποια εξίσου αναπτυγμένη χώρα, ενώ το αντίθετο (τουρίστες από αναπτυγμένη χώρα σε μια μη αναπτυγμένη) προκαλεί ιδιαίτερη δυσανασχέτιση. Το φαινόμενο αυτό εξηγείται από το γεγονός ότι υπάρχει διαφορά στα ήθη, τα έθιμα, την θρησκεία, τον τύπο οργάνωσης, τους τρόπους συμπεριφοράς, κλπ. Ο χρόνος

του τουρίστα, ιδιαίτερα στα οργανωμένα ταξίδια, είναι ελάχιστος έως και ανύπαρκτος, είτε λόγω της μικρής διάρκειας του ταξιδιού, είτε λόγω του πλαισίου οργάνωσης αυτού. Έτσι, η επικοινωνία περιορίζεται συνήθως στα άτομα που εργάζονται στα ξενοδοχεία και ο τουρίστας δεν έχει την ευκαιρία να γνωρίσει και να έρθει σε επαφή με ντόπιους, με αποτέλεσμα ο πρώτος τελικά να μην γνωρίσει ούτε τα έθιμα, ούτε τον πολιτισμό της χώρας την οποία επισκέπτεται. Τέλος, οι τουρίστες είναι επιφυλακτικοί με τους ντόπιους όσον αφορά τις προθέσεις αυτών, καθώς θεωρούν ότι αποσκοπούν μόνο στα χρήματά τους, ενώ ταυτόχρονα οι ντόπιοι τείνουν να εμπορικοποιούν τη σχέση με τους τουρίστες οριοθετώντας την στο επίπεδο μιας αγοραπωλησίας, δημιουργώντας, έτσι, μια σχέση εξάρτησης / εξυπηρέτησης. Στο σημείο αυτό, είναι σημαντικό να τονιστεί πως, εκτός από τους ντόπιους, δυσφορούν πολλές φορές και οι τουρίστες. Αυτό μπορεί να συμβαίνει ίσως διότι δυσανασχετούν όταν τελικά ο τόπος υποδοχής δεν επαληθεύει τις διαφημίσεις κι έτσι νοιώθουν “εξαπατημένοι”.

2.4.1 Θετικές κοινωνικές επιπτώσεις

Βελτίωση ποιότητας ζωής: Η αύξηση του εισοδήματος που συνεπάγεται ο τουρισμός έχει σαν αποτέλεσμα την άνοδο του βιοτικού επιπέδου των ντόπιων. Έτσι, πλέον οι ντόπιοι αποκτούν αγαθά τα οποία πριν θεωρούνταν “απαγορευτικά”. Επίσης, λόγω του τουρισμού, οι κάτοικοι του τόπου υποδοχής επωφελούνται από τις νέες υποδομές ή τις βελτιώσεις των ήδη υπάρχουσών, οι οποίες δημιουργούνται για την καλύτερη εξυπηρέτηση και μεγαλύτερη προσέλκυση των τουριστών, όπως για παράδειγμα, οδικό δίκτυο, αθλητικές εγκαταστάσεις, επικοινωνίες, κλπ..

Βελτίωση μορφωτικού επιπέδου: Οι κάτοικοι για να αυξήσουν την επιρροή τους στην τουριστική ανάπτυξη και το εισόδημά τους, επενδύουν στην κατάλληλη εκπαίδευση. Έτσι, στρέφονται όλο και περισσότερο στην εκμάθηση ξένων γλωσσών, κάτι το οποίο συνεπάγεται περισσότερα και καλύτερα φροντιστήρια, ανάγκη για περισσότερους καθηγητές (άρα αναβάθμιση τμημάτων ξενόγλωσσας φιλολογίας στα Πανεπιστήμια), εισαγωγή της ξένης γλώσσας ως υποχρεωτικό μάθημα στα σχολεία, δημιουργώντας έτσι μια αλυσιδωτή αντίδραση. Επίσης, επειδή η ανάπτυξη του τουρισμού χρειάζεται συντήρηση και

σωστή διαχείριση, δημιουργήθηκε η ανάγκη για άτομα εφοδιασμένα με κατάλληλες γνώσεις, αναπτύσσοντας, έτσι, σχολές σχετικές με αυτόν, όπως για παράδειγμα τμήματα τουριστικών επιχειρήσεων, τμήματα ξεναγών, τμήματα Marketing, κλπ..

Μείωση ανεργίας – Μείωση διαρροής πληθυσμού: Όπως ανέφερα παραπάνω, ο τουρισμός έχει συνεισφέρει στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, μειώνοντας, έτσι, έστω και εποχικά, την ανεργία. Ο τουρισμός δημιουργεί νέες ευκαιρίες απασχόλησης στην περιοχή υποδοχής τουρισμού και ως εκ τούτου επηρεάζει τα πρότυπα μετανάστευσης σε δυο κύριες κατευθύνσεις: α) βοηθά τον τόπο υποδοχής να διατηρήσει τα μέλη του, τα οποία διαφορετικά θα μετανάστευαν είτε στα αστικά κέντρα είτε ακόμα και σε άλλες χώρες, ιδιαίτερα οι νέοι σε οικονομικά “περιθωριακές” περιοχές (απομακρυσμένα νησιά, ορεινά χωριά, κλπ.) και β) προσελκύει επιχειρηματίες να επενδύσουν στην δημιουργία τουριστικών επιχειρήσεων ή έργων, δημιουργώντας, έτσι, και πάλι νέες θέσεις εργασίας.

Αναβάθμιση ρόλου γυναίκας και νέου: Ο τουρισμός προσέφερε ευκαιρίες απασχόλησης όχι μόνο στους άνεργους, αλλά και στις γυναίκες και τους νέους, ομάδες οι οποίες πριν την ανάπτυξη του ήταν “στο περιθώριο”. Έτσι, αποκτούν οικονομική ανεξαρτησία και μεγαλύτερη αυτονομία μέσα στην οικογένεια.

Διαπολιτισμική επαφή – Ειρήνη: Ο τουρισμός φέρνει σε επαφή ανθρώπους με διαφορετική κουλτούρα, τρόπους σκέψης, συμπεριφοράς, κλπ., αυξάνοντας, έτσι, το φαινόμενο της διαπολιτισμικής επαφής. Ο τουρισμός περιλαμβάνει το στοιχείο της εκπαίδευσης, καλλιεργεί το αίσθημα κατανόησης ανάμεσα σε ανθρώπους και πολιτισμούς, γεφυρώνει τα χάσματα μεταξύ τους, οδηγεί στον αμοιβαίο σεβασμό όχι μόνο των ανθρώπων αλλά και των δικαιωμάτων τους, και συχνά οι μεν υιοθετούν τα θετικά στοιχεία συμπεριφοράς και συνηθειών (ευγένεια, περιβαλλοντική συνείδηση, κλπ.) των δε, αυξάνοντας την αμοιβαία συμπάθεια και μειώνοντας τις προκαταλήψεις (Τσάρτας 1987).

2.4.2 Αρνητικές κοινωνικές επιπτώσεις

Πράξεις ανομίας: Με την ανάπτυξη του τουρισμού, παρατηρείται αύξηση της εγκληματικότητας (κλοπές, διαρρήξεις, ληστείες και βιασμοί), αύξηση του τζόγου προκαλώντας τον εθισμό και την αναζήτηση του εύκολου χρήματος, και, τέλος, αύξηση της

πορνείας (Τσάρτας 1987).

Μιμητισμός: Οι τουρίστες λειτουργούν για τους ντόπιους σαν μια ζωντανή διαφήμιση όλων όσων συμβολίζουν θεωρητικά την κοινωνική επιτυχία, όπως το εισόδημα, η κατανάλωση, η ελευθερία, κλπ.. Έτσι, μαζί με άλλα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, ο τουρισμός γίνεται “κανάλι” προβολής των προτύπων της χώρας αποστολής. Αυτοί που τείνουν να μιμούνται και επηρεάζονται από τα πρότυπα αυτά είναι κυρίως οι νέοι, οι οποίοι απορρίπτουν την τοπική παράδοση που την θεωρούν “παρωχημένη”.

Σχέση ντόπιων – Ρόλος οικογένειας: Χάνεται η αμοιβαία βοήθεια ανάμεσα στους κατοίκους της τουριστικής περιοχής και δημιουργείται απομόνωση ατομική και οικογενειακή. Αυτό οφείλεται στα τεράστια και αλληλοσυγκρουόμενα συμφέροντα που δημιουργούνται στις περιοχές με μαζική τουριστική ανάπτυξη. Έτσι, τα αισθήματα αλληλεγγύης και κοινών αξιών των κατοίκων δίνουν τη θέση τους στον ατομικισμό και την απομόνωση. Επίσης, ο τουρισμός ανατρέπει και τον θεσμό της οικογένειας. Συνήθως, ο πατέρας στην οικογένεια ήταν καθοριστικός όσον αφορά στη λήψη αποφάσεων, όμως οι επαγγελματικές ευκαιρίες οδήγησαν στην οικονομική ανεξαρτησία και διάσπαση των μελών της οικογένειας αλλάζοντας, έτσι, τον θεσμό αυτό.

Εμπορική σχέση κατοίκων και τουριστών – Ξενοφοβία: Στα πρώτα στάδια του τουρισμού, οι ντόπιοι είναι θετικοί απέναντι σε αυτόν, οι τουρίστες γίνονται δεκτοί περισσότερο σαν τουρίστες και η σχέση τους χαρακτηρίζεται ισότιμη. Όσο, όμως αναπτύσσεται ο μαζικός οργανωμένος τουρισμός, τότε μεταβαίνουμε από μια σχέση “πρόσωπο με πρόσωπο” σε σχέση πωλητή – αγοραστή ενός εμπορεύματος (Τσάρτας 1988). Σταδιακά μετατρέπεται σε μια σχέση απρόσωπη, που και στους δυο δίνει την εντύπωση ότι είναι ψεύτικη. Οι τουρίστες είναι διστακτικοί και συγκρατημένοι, ενώ οι ντόπιοι τείνουν να εμπορικοποιούν τη σχέση αυτή στο επίπεδο μιας αγοραπωλησίας. Αυτά οδηγούν στο συμπέρασμα ότι είναι από δύσκολο έως και ακατόρθωτο να υπάρξει μια ουσιαστική σχέση ανάμεσά τους, με συνέπεια οι τουρίστες να μην γνωρίσουν την κουλτούρα του τόπου που επισκέπτονται, ούτε οι ντόπιοι μια κουλτούρα διαφορετική από τη δική τους. Είναι φυσικό επακόλουθο, λοιπόν, ο τουρισμός να οδηγήσει τους ντόπιους σε φαινόμενα ξενοφοβίας. Κατά τη διάρκεια της τουριστικής περιόδου, σε περιοχές όπου υπάρχει μαζική συσσώρευση τουριστών, οι ντόπιοι – άσχετα με τον κλάδο απασχόλησής

τους - “μετατρέπονται” σε προσωπικό εξυπηρέτησης των τουριστών. Έτσι, οι τουρίστες άλλες φορές κόβουν κάθε γέφυρα επικοινωνίας και άλλες, αθελά τους, τους αντιμετωπίζουν σαν αξιοθέατα. Τους φωτογραφίζουν και τους παρατηρούν στις καθημερινές τους ασχολίες, γεγονός που μάλλον απομακρύνει παρά ενισχύει την επικοινωνία μεταξύ των δύο πλευρών. Τέλος, η ξеноφοβία οφείλεται και στην ύπαρξη στερεοτύπων των ντόπιων προς τους επισκέπτες (Τσάρτας 1987).

2.5 Οι πολιτισμικές επιπτώσεις της τουριστικής ανάπτυξης

Η V. Smith (1977) παρουσίασε τις επιπτώσεις των διάφορων τύπων τουρισμού στον τοπικό πολιτισμό.

Τύποι τουρισμού

- α) Ο τουρισμός του τουρίστα – εξερευνητή
- β) Ο τουρισμός του ελίτ τουρίστα
- γ) Ο τουρισμός του εκκεντρικού τουρίστα
- δ) Ο τουρισμός του μεμονωμένου τουρίστα
- ε) Αρχικά στάδια μαζικού τουρισμού
- στ) Μαζικός τουρισμού (συνήθως οργανωμένος)
- ζ) Τουρισμός Charter (ο πιο οργανωμένος μαζικός τουρισμός)

Η V. Smith συμπεραίνει ότι οι τέσσερις πρώτοι τύποι τουρισμού προσαρμόζονται εύκολα στον τοπικό πολιτισμό, ενώ αντίθετα οι τρεις τελευταίοι τύποι του μαζικού οργανωμένου τουρισμού τον επηρεάζουν αρνητικά.

2.5.1 Θετικές πολιτισμικές επιπτώσεις

Ευαισθητοποίηση τοπικών κατοίκων: Καθώς οι ντόπιοι βλέπουν τουρίστες να έρχονται από μακρινές περιοχές είτε του εσωτερικού είτε του εξωτερικού, για να θαυμάσουν τους αρχαιολογικούς χώρους, τους παραδοσιακούς οικισμούς και τα αρχαία μνημεία της περιοχής τους, αντιλαμβάνονται και οι ίδιοι την σπουδαιότητά τους. Έτσι, ο τουρισμός ευαισθητοποιεί τους κατοίκους των τουριστικών περιοχών και επανεκτιμούν την

πολιτιστική τους κληρονομιά με αποτέλεσμα την προστασία και διατήρησή της.

Προβολή και προστασία του τοπικού πολιτισμού: Μέσα από τα χρήματα που επιφέρει ο τουρισμός στους τόπους υποδοχής τουριστών, όπως αναφέρθηκε και πιο πάνω, εφαρμόζονται προγράμματα αναστήλωσης και διατήρησης των πολιτιστικών χώρων. Έτσι, ευνοείται η προβολή, ανάδειξη και διατήρηση αρχαιολογικών χώρων, μνημείων, παραδοσιακών οικισμών, εκκλησιών, κλπ..

Κρατική αξιοποίηση μνημείων και χώρων πολιτισμού: Από την εμφάνιση του τουρισμού κι έπειτα, το κράτος σε συνεργασία με τις αρμόδιες υπηρεσίες ή και με την Ευρωπαϊκή Ένωση (π.χ. UNESCO) προστρέχουν σε πολιτικές διάσωσης και διατήρησης της ανθρώπινης πολιτιστικής κληρονομιάς. Η διαφορά με τους μη τουριστικούς τόπους αποδεικνύεται με την πρωτοφανή παραμέληση και εγκατάλειψή τους (Ηγουμενάκης, Κραβαρίτης, Λύτρας 1999).

Διατήρηση υλικών μορφών τέχνης: Η ζήτηση των τουριστών για παραδοσιακά αντικείμενα τέχνης συνέβαλε στη διάσωση και αναβίωση των τεχνικών παραγωγής τους. Έτσι, ο τουρισμός βοήθησε να αναδειχθούν και να διατηρηθούν τα αντικείμενα αυτά και να αναζωογονηθούν οι τεχνικές με τις οποίες παράγονται. Ωστόσο, θεωρώ αναγκαίο να επισημανθεί ότι η ισορροπία ανάμεσα στην παραγωγή αντικειμένων τέχνης της τοπικής παράδοσης και στην μαζικοποίηση των τουριστικών ενθυμίων (σουβενιρς) είναι λεπτή και χρειάζεται ειδικό χειρισμό.

Διατήρηση παραδοσιακής αρχιτεκτονικής: Τέλος, η ανάπτυξη του τουρισμού συνέβαλε και στην διατήρηση και προβολή της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής ενός τουριστικού τόπου μέσα από τους αρχαιολογικούς και τους παραδοσιακούς οικισμούς, τα μνημεία, τα μοναστήρια, κλπ. (Βαρβαρέσος 1998).

2.5.2 Αρνητικές πολιτισμικές επιπτώσεις

Εμπορικοποίηση παράδοσης: Η εμπορικοποίηση γίνεται ιδιαίτερα αρνητική από το γεγονός ότι οι τουριστικοί πράκτορες και η κρατική τουριστική πολιτική σε συνεργασία με τοπικούς παράγοντες στις τουριστικά ανεπτυγμένες περιοχές, προσαρμόζουν τα τοπικά ήθη και έθιμα στα γούστα των τουριστών. Οι τουρίστες θέλουν να γνωρίσουν τον τοπικό

πολιτισμό και κάθε τι που θεωρούν “εξωτικό”, αλλά κυρίως θέλουν να διασκεδάσουν. Ο παράγοντας αυτός σε συνδυασμό με την έλλειψη χρόνου οδηγούν σε αλλαγές των πολιτιστικών εκδηλώσεων που συνδέονται με ήθη και έθιμα ή έχουν θρησκευτικό χαρακτήρα (γιορτές, πανηγύρια, παραδοσιακοί χοροί, ταφή νεκρών, γάμοι, κλπ.). Η προβολή, λοιπόν, επιλεκτικών ή αλλοιωμένων στοιχείων της τοπικής κουλτούρας που σκοπό έχει την ταύτιση του τουρίστα, δίνει την εικόνα ενός ψεύτικου πολιτισμού. Οι περισσότερες παρεμβάσεις, πάντως, φαίνεται ότι γίνονται σε τοπικό επίπεδο και η μετατροπή των τοπικών εθίμων σε θέαμα για τους τουρίστες οδηγεί τους ντόπιους στην αδιαφορία. Όπως σημειώνει ο Greenwood (1977), “η εμπορικοποιημένη παράδοση δεν χρειάζεται την συναίνεση αυτών που συμμετέχουν, μπορεί να γίνει από οποιονδήποτε”. Ο τουρισμός συμβάλλει, επίσης, και στην εμπορικοποίηση τοπικών παραδοσιακών μορφών τέχνης, με την αυξανόμενη ζήτηση που δημιουργεί για αντικείμενα που οι τουρίστες αγοράζουν για ενθύμιο του ταξιδιού τους, όπου ελάχιστη σχέση έχουν με την αληθινή τοπική παράδοση.

Σκηνοθετημένη αυθεντικότητα: Υπάρχει, όμως, και μια καθημερινή πλευρά της εμπορικοποίησης της τοπικής παράδοσης και αυτή εμφανίζεται στην διακόσμηση των μαγαζιών και ολόκληρων συνοικιών, με τα οποία συνδέονται άμεσα ή έμμεσα οι τουρίστες. Μεταμφιέζονται, λοιπόν, σε παραδοσιακές περιοχές μέσω της χρήσης στοιχείων του τοπικού πολιτισμού. Ο D.McKannel (1976) την ονόμασε “σκηνοθετημένη αυθεντικότητα” και σκοπό έχει να πείσει τους τουρίστες ότι ο χώρος που επισκέπτονται είναι ο αληθινά αυθεντικός χώρος που αναζητούν στο ταξίδι τους, ενώ στην πραγματικότητα πρόκειται για ψευτοπαραδοσιακό περιβάλλον για καθαρά τουριστική χρήση.

Εγκατάλειψη εθίμων: Λόγω του μαζικού τουρισμού και του γεγονότος ότι πολλές φορές τα έθιμα συμπίπτουν χρονικά με την τουριστική περίοδο, τα έθιμα σιγά – σιγά χάνονται. Η εμπορικοποίηση των εθίμων και η έλλειψη χρόνου συντελούν στο ότι οι ντόπιοι χάνουν το νόημα των εκδηλώσεων αυτών, με αποτέλεσμα να δυσανασχετούν και να εγκαταλείπουν τα τοπικά τους έθιμα. Επίσης, πολλές φορές οι ντόπιοι υποκρίνονται και νοιώθουν ότι εργάζονται για την ικανοποίηση των τουριστών, κι ενώ άλλοτε τα έθιμα αποτελούσαν “σταθμό” στις ζωές των ντόπιων, τώρα θεωρούνται υποχρέωση.

Γλώσσα: Ο μαζικός τουρισμός οδηγεί στην αλλοίωση της τοπικής γλώσσας με

προσμίξεις από ξένες, με αποτέλεσμα να χάνεται σιγά – σιγά η τοπική διάλεκτος. Επηρεάζονται πιο πολύ οι νέοι καθώς, έτσι κι αλλιώς, το λεξιλόγιό τους είναι περιορισμένο. Έτσι, δεχόμενοι γλωσσικά στοιχεία ξένων γλωσσών, διαμορφώνουν μια νέα “τουριστική γλώσσα” για την εξυπηρέτηση των επισκεπτών (Ηγουμενάκης, Κραβαρίτης, Λύτρας 1999).

Φθορά μνημείων – παραδοσιακών οικισμών: Το μεγαλύτερο πλήθος των τουριστών στη διάρκεια των διακοπών τους επισκέπτονται περιοχές ή μνημεία με ιδιαίτερο πολιτιστικό ενδιαφέρον. Επίσης, δημιουργούνται έργα υποδομής γύρω από αυτούς τους χώρους για την εξυπηρέτηση των τουριστών. Είναι μεγάλος ο αριθμός των παραδοσιακών οικισμών που αλλοιώνονται από τις παρεμβάσεις στην τοπική παραδοσιακή αρχιτεκτονική για να μετατραπούν σε “τουριστικούς οικισμούς”. Έτσι, λοιπόν, η μεγάλη συσσώρευση τουριστών και τα έργα υποδομών σε συνδυασμό κιόλας με τον παράγοντα “χρόνος”, οδηγούν στη φθορά και αλλοίωση μνημείων, παραδοσιακών οικισμών και αρχαιολογικών χώρων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο: Ο ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΗ ΣΥΡΟ

Η Σύρος είναι η πρωτεύουσα της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου (πρώην νομού Κυκλάδων) με έκταση 84τ.χλμ. και βρίσκεται στην μέση του νησιωτικού συμπλέγματος των Κυκλάδων. Διαθέτει έναν ξεχωριστό χαρακτήρα από τα υπόλοιπα κυκλαδίτικα νησιά χάρη στη νεοκλασική αρχιτεκτονική της. Ο πληθυσμός της Σύρου ανέρχεται περίπου σε 27.000 κατοίκους, οι οποίοι ασχολούνται με τον τουρισμό, το εμπόριο, την γεωργία, την κτηνοτροφία και την ναυτιλία. Τα τοπικά προϊόντα παραγωγής του νησιού είναι το φημισμένο συριανό λουκούμι, η χαλβαδόπιτα που παρασκευάζεται από θυμαρίσιο μέλι και αμύγδαλο και το πασίγνωστο τυρί “Σαν Μιχάλη”.

Το κυκλαδίτικο νησί χρωστάει την ιδιαιτερότητά του στον 19ο αιώνα, που το ανέδειξε, για μια μεγάλη περίοδο, σε ένα από τα σπουδαιότερα λιμάνια της Ανατολικής Μεσογείου με αποτέλεσμα να αποκτήσει έναν αρχοντικό αέρα και μια μεγάλη παράδοση στην επιχειρηματικότητα, τις τέχνες και τον πολιτισμό. Σήμερα, εξακολουθεί να παραμένει ένας τόπος πολιτισμού, ενώ έχει εξελιχθεί και σε έναν αξιόλογο ταξιδιωτικό προορισμό. Η Σύρος εμφανίζεται ιδιαίτερα ανεπτυγμένη οικονομικά, ανάπτυξη που στηρίζεται σε πολλές διαφορετικές πηγές. Καθοριστικά συμβάλλουν η λειτουργία του ναυπηγείου, η αγροτική παραγωγή, ο τουρισμός, η παρουσία πολλών δημόσιων υπηρεσιών και η λειτουργία ενός τμήματος του Πανεπιστημίου Αιγαίου.

3.1 Η ιστορία της Σύρου

Η Σύρος βρίσκεται στο κεντρικό σημείο των Κυκλάδων και όπως αποδुकνεύεται από τις αρχαιολογικές έρευνες, πρωτοκατοικήθηκε στην προϊστορική εποχή (4.000 π.Χ.) και αργότερα κατά την Πρωτοκυκλαδική περίοδο (3.000 π.Χ.).

Η πρώτη ιστορική αναφορά γίνεται από τον Όμηρο που την αναφέρει ως “Συρίη” και την αποκαλούσε τότε ως “δίπολις”, δηλαδή έχει δύο πόλεις: την Ποσειδωνία και την Φοινική. Οι πρώτοι κάτοικοι του νησιού ήταν Φοίνικες, εξ'ου και το όνομα του νησιού Σύρος που προέρχεται από την “Ουσύρα” ή τον “Συρ”, δηλαδή ευτυχής και βράχος

αντίστοιχα.

Η αρχαία Ερμούπολη χτίστηκε από τους Ίωνες και αργότερα κατοικήθηκε από Πέρσες κατακτητές, Ρωμαίους, Φράγκους και Τούρκους, οι οποίοι άφησαν ο καθένας το δικό του πολιτιστικό στίγμα.

Εκείνοι, όμως, που σφράγισαν με την παρουσία τους το νησί δεν ήταν άλλοι από τους Ενετούς, που έκαναν τη Σύρο ένα σπουδαίο εμπορικό κέντρο της Ανατολικής Μεσογείου. Η μανία, όμως, των πειρατών με τον καιρό ανάγκασε τους κατοίκους να μεταφέρουν την πρωτεύουσα στο λόφο, εκεί που σήμερα δεσπόζει ο μεσαιωνικός οικισμός της Άνω Σύρου, με την εκκλησία του Σαν Τζόρτζη.

Όταν το νησί περιήλθε στην κυριαρχία των Γάλλων, η Άνω Σύρος κατοικήθηκε από καπουτσίνους, οι οποίοι δημιούργησαν μια μικρή μονή που λειτουργεί μέχρι και σήμερα.

Η μεγάλη όμως οικονομική άνθηση της Ερμούπολης ήρθε μετά την επανάσταση του 1821, όταν μία ομάδα προσφύγων από τα Ψαρά, τη Χίο, την Κρήτη και την Μικρά Ασία, εγκατέστησαν τις ναυτικές και εμπορικές τους δραστηριότητες. Η περίοδος της ακμής κράτησε μέχρι τις αρχές του 20ου αιώνα.

Σήμερα, η αίγλη του παρελθόντος αντανακλάται στα σπουδαία αρχιτεκτονικά μνημεία των περασμένων αιώνων, αλλά και στις πλούσιες και μακροπαράδοτες καλλιτεχνικές εκδηλώσεις “Ερμουπόλεια” που διοργανώνονται κάθε χρόνο στα τέλη Ιουνίου.

3.2 Η οικονομία της Σύρου

Πρωτογενής τομέας: Ο πρωτογενής τομέας είναι αρκετά ανεπτυγμένος στη Σύρο και επεκτείνεται κυρίως στην εύφορη και αμμώδη περιοχή του νοτίου τμήματος αλλά και ένα σημαντικό ποσοστό στο βόρειο τμήμα του νησιού (περιοχές Μάννα, Πάγου, Γαλησσά, στην Απάνω Μεριά της Άνω Σύρου κ.α.). Οι βασικές γεωργικές καλλιέργειες της περιοχής είναι τα κτηνοτροφικά φυτά, τα άνυδρα κηπευτικά, τα αμπέλια, τα οπωροκηπευτικά και θερμοκηπιακές καλλιέργειες. Αντίστοιχα, η κτηνοτροφία εξειδικεύεται κυρίως στην αιγοπροβατοτροφία και στα βοοειδή. Παράγονται γαλακτοκομικά προϊόντα, μέλι και κρασί. Συμπληρωματικά, ανεπτυγμένος κλάδος του πρωτογενή τομέα είναι η αλιεία. Η αλιευτική δραστηριότητα εντοπίζεται περιμετρικά του νησιού, πραγματοποιείται μέσω σκαφών και

αλιευτικών εργαλείων. Τα αλιεύματα διατίθενται από τους παραγωγούς στην τοπική αγορά. Επίσης, πολύ ανεπτυγμένη κρίνεται η ερασιτεχνική αλιεία. Τέλος, δεν εντοπίζονται ιχθυοκαλλιέργειες και μεταποίηση αλιευμάτων στο νησί (Επιχειρησιακό Σχέδιο Αγροτικής Ανάπτυξης 2014 – 2020). Υπάρχει μια διατήρηση επαφής με το παραδοσιακό και τοπικό χαρακτήρα της καλλιέργειας στο νησί (Δίκτυο Αειφόρων Νήσων – ΣΥΡΟΣ - Δάφνη, 2006). Συγκεντρωτικά, μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι διατηρούνται:

- Κτηνοτροφικά προϊόντα και κυρίως τυροκομικά, παστεριωμένο γάλα και γιαούρτι. Χαρακτηριστικό είναι το τυρί Σαν Μιχάλη που είναι Προϊόν Ονομασίας Προέλευσης (Π.Ο.Π) και η κοπανιστή. Ξεχωριστά είναι και τα λουκάνικα Σύρου.

- Κηπευτικά σε άνυδρες καλλιέργειες (κυρίως ντομάτα, αλλά και κολοκύθια και πιπεριές).

- Ομάδα Παραγωγών (από 15 - 20 αγρότες) αλλά και ιδιώτες καλλιεργητές προωθούν ολοκληρωμένα συστήματα καλλιέργειας σε συνδυασμό και με βιολογικές καλλιέργειες (κυρίως σε ντομάτα).

- Άλλα προϊόντα που διατηρούνται είναι ρίγανη, κάπαρη, λιαστή ντομάτα, μέλι, ταχίνι, γλυκά και κυρίως λουκούμια, παστέλια, χαλβαδόπιτα και χαλβάς.

- Η τοπική ποικιλία κρασιού Βάτη που εμφανίζεται στην περιοχή Αληθινή και εξάγεται εκτός νησιού καθώς και το τοπικό λικέρ.

Δευτερογενής τομέας: Ο αριθμός των βιοτεχνικών επιχειρήσεων στη Σύρο αποτελεί το 23,77% του συνολικού αριθμού των επιχειρήσεων του νησιού. Συνολικά, το 13,32% του ενεργού πληθυσμού της Σύρου απασχολείται στη μεταποίηση σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΣΥΕ από την απογραφή του 2001 (Δίκτυο Αειφόρων Νήσων – ΣΥΡΟΣ - Δάφνη, 2006). Η σημαντικότερη βιομηχανική μονάδα της Σύρου είναι το Νεώριο (Neorion Syros Shipyards - 2017). Το Νεώριο Σύρου λοιπόν, που είναι η σημερινή ονομασία των συριανών ναυπηγείων, δραστηριοποιείται σε τρεις βιομηχανικούς τομείς. Οι παραγωγικοί τομείς του είναι ο επισκευαστικός τομέας (εργασίες συντήρησης και επισκευής πλοίων), ο κατασκευαστικός (κατασκευή πλοίων έως 85 μέτρων μήκους) και ο βιομηχανικός (κατασκευή μηχανισμών και εξαρτημάτων). Το εργατικό δυναμικό που απασχολεί σήμερα η επιχείρηση ανέρχεται στα 550 άτομα συνολικά (μόνιμοι και έκτακτοι), και προέρχεται κατά κύριο λόγο από το ντόπιο πληθυσμό. Η βαριά βιομηχανική παράδοση του εργατικού

δυναμικού συνδράμει στη διατήρηση της ποιότητας των προσφερόμενων υπηρεσιών της εταιρείας. Η στρατηγική της εταιρείας στοχεύει στην ισχυροποίηση της θέσης της στο έντονα ανταγωνιστικό περιβάλλον, εξασφαλίζοντας παράλληλα συνεχή αναπτυξιακή πορεία με εκσυγχρονισμό σε όλες τις διαδικασίες της. Οι δράσεις του Νεωρίου σχετίζονται με επενδύσεις σε νέες τεχνολογίες για την αντιμετώπιση των ποιοτικών αναγκών σχετικά με την κατασκευή πλοίων και σκαφών και εξειδίκευσης και κατάρτισης του εργατικού δυναμικού της. Επιπλέον, το «marketing» της επιχείρησης στηρίζεται στην ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών και των τελικών προϊόντων που παραδίδει στην αγορά και στην έγκαιρη παράδοση των εργασιών (Δίκτυο Αειφόρων Νήσων – ΣΥΡΟΣ - Δάφνη, 2006).

Άλλες σημαντικές μεταποιητικές δραστηριότητες είναι οι βιοτεχνίες παραδοσιακών προϊόντων, όπως τα λουκούμια και τα τοπικά γαλακτοκομικά προϊόντα. Στη Σύρο υπάρχουν τοπικοί συνεταιρισμοί επεξεργασίας τοπικών παραγόμενων βιολογικών προϊόντων από καλλιέργειες και από την κτηνοτροφία. Τα λουκούμια και τα τοπικά τυριά είναι τα μόνα προϊόντα που εξάγονται σε ορισμένες ευρωπαϊκές χώρες. Τέλος, εντοπίζονται λατομεία, περιοχές με εξορυκτική δραστηριότητα, με δημόσιες και ιδιωτικές εταιρείες να δραστηριοποιούνται στην εξόρυξη και την επεξεργασία λίθων (Επιχειρησιακό Σχέδιο Αγροτικής Ανάπτυξης 2014 – 2020).

Σημειώνεται ότι ασκείται επιλεκτική εξαγωγική δραστηριότητα κυρίως με κηπευτικά μέσω της ιδιωτικής πρωτοβουλίας και σε κτηνοτροφικά προϊόντα μέσω της Ε.Γ.Σ. (Ένωση Γεωργικών Συνεταιρισμών). Επίσης, εξάγονται λουκούμια και παστέλια, αρωματικά φυτά, όπως η ρίγανη και η κάπαρη (καθώς και προϊόντα δομικών υλικών και ξύλινα κουφώματα), κυρίως προς τις υπόλοιπες Κυκλάδες.

Τριτογενής τομέας: Με δεδομένο ότι ο Δήμος Σύρου έχει έδρα την Ερμούπολη, που αποτελεί πρωτεύουσα της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου, είναι λογικό να εμφανίζει τάσεις προς τον τριτογενή τομέα παραγωγής. Βάση δεδομένων από το Επιμελητήριο Κυκλάδων για το έτος 2011, οι υπηρεσίες αποτελούν το μεγαλύτερο μέρος του τριτογενή τομέα, με το εμπόριο να είναι δεύτερο και μετά να ακολουθούν οι τουριστικές δραστηριότητες. Οι περισσότερες υπηρεσίες εντοπίζονται στην Ερμούπολη. Τα περισσότερα καταστήματα (εμπόριο) βρίσκονται στο κέντρο της πόλης (αγορά) και κατά μήκος του λιμανιού. Υπάρχουν σημαντικές υπηρεσίες στο κέντρο της πόλης για την κάλυψη των αναγκών των

κατοίκων του νησιού αλλά και των Κυκλάδων. Σημαντικός θεωρείται ο τουρισμός για την τοπική οικονομία του νησιού, καθώς τα τελευταία χρόνια εμφανίζει σημαντική ανάπτυξη. Η Σύρος προσπαθεί να εκμεταλλευτεί αυτή την παγκόσμια τάση και ταυτόχρονα να αξιοποιήσει την καλή τουριστική εικόνα των Κυκλάδων. Ο τουρισμός του νησιού καταλαμβάνει το 7% της τουριστικής δραστηριότητας των Κυκλάδων. Προσελκύει κυρίως ημεδαπούς επισκέπτες λόγω της μικρής απόστασης από την Αθήνα και αλλοδαπούς κυρίως από την Ευρώπη. Οι τουρίστες επιλέγουν τη Σύρο κατά βάση τους θερινούς μήνες. Επίσης, η Σύρος ως Διοικητικό κέντρο έχει και επαγγελματικό τουρισμό ετήσιας διάρκειας, γι' αυτό το λόγο υπάρχει τουριστική κίνηση ημεδαπών και τους χειμερινούς μήνες. Σημαντική δομή τοπικής ανάπτυξης θεωρείται το Τμήμα Μηχανικών Σχεδίασης Προϊόντων και Συστημάτων του Πανεπιστημίου Αιγαίου στο κέντρο της Ερμούπολης. Η ύπαρξη πανεπιστημιακής σχολής επιτρέπει την αμφίδρομη μεταφορά γνώσης τόσο από το Πανεπιστήμιο προς την αγορά, όσο και από την αγορά προς το Πανεπιστήμιο. Η αλληλοτροφοδότηση της γνώσης αναμένεται να παράγει προϊόν και έσοδα για την τοπική οικονομία. Οι τοπικές επιχειρήσεις θα έρθουν με αυτόν τον τρόπο σε άμεση επαφή με νέες τεχνολογίες και πρακτικές. Συμβάλλει ακόμα στην αναζωογόνηση του νησιού το χειμώνα.

3.3 Τουρισμός και Σύρος

Καταγραφή - παρακολούθηση τουριστικών υποδομών

Η Σύρος ήταν ένα νησί με έντονη την ανάπτυξη της βιομηχανίας. Μετά την περίοδο της βιομηχανικής παρακμής άρχισε να ανοίγεται στον τομέα του τουρισμού. Αυτή τη στιγμή, η Σύρος έχει μία ελλειπή οργάνωση στον τομέα αυτό, με κάποια προσπάθεια προβολής και διαφήμισης της παροχής τουρισμού από το νησί. Η Σύρος βρίσκεται ακόμα στα αρχικά στάδια της εξέλιξης του τουρισμού στην περιοχή με πολλές προοπτικές βελτίωσης και ανάπτυξης. Ήδη έχουν γίνει δυο πολύ σημαντικές συμφωνίες για την επίτευξη αυτού του σκοπού.

Ένα πρόγραμμα το οποίο έχει τεθεί σε εφαρμογή, έχει θέμα την πολιτιστική κληρονομιά της Σύρου. Με βάση το σχεδιασμό, επιλεγμένα ιστορικά ακίνητα της Ερμούπολης -δημόσια και ιδιωτικά - έχουν τη δυνατότητα να τα επισκέπτονται γκρουπ ξένων και ελλήνων

τουριστών με την συνοδεία ξεναγού. Οι επισκέπτες έχουν πρόσβαση σε παλιά αρχοντικά, με ιδιαίτερη ιστορική και αρχιτεκτονική αξία, να θαυμάσουν εξαιρετικές τοιχογραφίες και οροφोगραφίες και να εμπνευστούν απο τον υπέροχο ζωγραφικό διάκοσμο. Και όλα αυτά παρουσία των ιδιοκτητών, καθώς τα κτίρια είτε κατοικούνται είτε λειτουργούν ως χώροι εργασίας. Μερικά από τα κτίρια αυτά είναι της Περιφέρειας, του Επιμελητηρίου Κυκλάδων, το θέατρο Απόλλων, το κτίριο της οικογένειας Κόη, το μουσείο Κυβέλη, κ.α.

Μια εξίσου σημαντική συμφωνία έχει να κάνει με τον θρησκευτικό τουρισμό του νησιού. Ύστερα από επίσκεψη τεσσάρων καθολικών Πολωνών ιερέων, υπεύθυνων των προσκυνηματικών κέντρων εξερχόμενου τουρισμού της χώρας, η Σύρος εντάχθηκε στους τουριστικούς προορισμούς των τουριστικών πρακτορείων της Πολωνίας. Έχουν υπογραφεί τα επίσημα πακέτα συνεργασίας, τα οποία περιλαμβάνουν πέρα από τον θρησκευτικό, τον μαθητικό, τον φοιτητικό και αθλητικό τουρισμό καθώς επίσης και αποστολές για ειδικές μορφές τουρισμού.

Διακίνηση τουριστών, χαρακτηριστικά τους, χωρική κατανομή, χρονική κατανομή

Ο τουρισμός της Σύρου παρουσιάζεται την θερινή περίοδο με προσέλευση τουριστών, με αυξητική τάση, από Αγγλία και Γερμανία, Ιταλία – Γαλλία. Μικρότερη προσέλευση γίνεται από τις Κάτω Χώρες (Ολλανδία) και την Σκανδιναβία. Επίσης, παρατηρείται ότι μια μικρή μερίδα τουριστών από τις χώρες Γερμανία, Αγγλία και από τις Σκανδιναβικές Χώρες προσέρχεται στη Σύρο και εκτός θερινής τουριστικής περιόδου, ειδικά τους μήνες Ιανουάριο και Φεβρουάριο. Τέλος, ένα μεγάλο ποσοστό των αφίξεων και των διανυκτερεύσεων αφορά σε ημεδαπούς τουρίστες, λόγω της μικρής απόστασης από την Αθήνα και από το γεγονός ότι η Σύρος είναι διοικητικό κέντρο.

Στη Σύρο το 2003, σημειώθηκαν 9.524 αφίξεις και 18.506 διανυκτερεύσεις. Η μεγάλη πλειοψηφία των αφίξεων (93,6%) και των διανυκτερεύσεων (89,9%) αφορά σε ημεδαπούς τουρίστες (Δίκτυο Αειφόρων Νήσων – ΣΥΡΟΣ - Δάφνη, 2006).

Η μέση διάρκεια παραμονής είναι 2,5 ημέρες (ή 2,4 για τους ημεδαπούς και 3,1 για τους αλλοδαπούς). Η μικρότερη μέση διάρκεια παραμονής για τους ημεδαπούς είναι αναμενόμενη καθώς η Σύρος ως Διοικητικό κέντρο έχει και επαγγελματικό τουρισμό

ετήσιας διάρκειας. Γι' αυτό το λόγο υπάρχει όχι αμελητέα τουριστική κίνηση ημεδαπών και τους χειμερινούς μήνες.

Οι τουρίστες που επιλέγουν το νησί της Σύρου για τις διακοπές τους θα μπορούσαν να καταταχθούν στην κατηγορία των εξερευνητών (explorers) σύμφωνα με την ταξινόμηση του Cohen ή στην κατηγορία των μεσοκεντρικών (mid-centric) σύμφωνα με αυτή του Plog. Είτε, δηλαδή, προτιμούν να επισκεφθούν έναν γνωστό και σίγουρο προορισμό ή να συναναστραφούν με ντόπιους και να γνωρίσουν τα ήθη, τα έθιμα και τον τρόπο ζωής τους.

Σύμφωνα με το Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδος (Ξ.Ε.Ε.), για το 2015 το ξενοδοχειακό δυναμικό της Σύρου αποτελείται από 45 ξενοδοχεία κατηγορίας 5, 4, 3, 2 και 1 αστέρων. Υπάρχουν 4 μονάδες της κατηγορίας πέντε αστέρων, 8 μονάδες των τεσσάρων αστέρων, 9 των δύο αστέρων, 23 μονάδες των δυο αστέρων και 1 του ενός. Αντίστοιχα τα πέντε αστέρων ξενοδοχεία αποτελούνται από 34 δωμάτια με 66 κλίνες, των τεσσάρων αστέρων διαθέτουν 377 δωμάτια με 707 κλίνες, των τριών αστέρων διαθέτουν 280 δωμάτια με 530 κλίνες, των δυο αστέρων 518 δωμάτια με 990 κλίνες και του ενός αστέρα 11 δωμάτια με 17 κλίνες. Συγκεντρωτικά, τα στοιχεία για το 2015 δίνουν 45 ξενοδοχειακές μονάδες, με 1.220 δωμάτια και 2.310 κλίνες.

Πίνακας 5: Ξενοδοχειακές μονάδες στη Σύρο

	5	4	3	2	1	ΣΥΝΟΛΟ
Μονάδες	4	8	9	23	1	45
Δωμάτια	34	377	280	518	11	1.220
Κλίνες	66	707	530	990	17	2.310

Πηγή: Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδος, 2015

Εστίαση

Όσον αφορά στην εστίαση, σύμφωνα με τα στοιχεία του Επιμελητηρίου Κυκλάδων (ιστοσελίδα) στο νησί δραστηριοποιούνται περίπου 192 επιχειρήσεις εστίασης, όπως εστιατόρια-ψησταριές, κέντρα διασκέδασης, ταβέρνες, πιτσαρίες, σνακ-μπαρ, κλπ.

Μεταφορές – Συγκοινωνία

Η Σύρος έχει ένα από τα καλύτερα λιμάνια στην Ελλάδα, το οποίο λόγω της γεωγραφικής του θέσης προστατεύεται από τους ισχυρούς ανέμους που πνέουν στις Κυκλάδες. Από εκεί αναχωρούν καθημερινά δρομολόγια προς το λιμάνι του Πειραιά, ενώ υπάρχουν πλοία που εκτελούν ενδοκυκλαδικά δρομολόγια και συνδέουν τη Σύρο με όλα τα νησιά των Κυκλάδων - ακόμα και τα πιο μικρά. Δρομολόγια γίνονται και προς τα Δωδεκάνησα αλλά και προς Ικαρία και Σάμο (Λιμενικά Ταμεία Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου).

Πίνακας 6: Εβδομαδιαίες ακτοπλοϊκές αφίξεις

	Εβδομαδιαίες Αφίξεις από Πειραιά	Εβδομαδιαίες Αφίξεις από Λαύριο	Εβδομαδιαίες Αφίξεις από Ραφήνα
Σύρος	39	4	0

Πηγή: Λιμενικά Ταμεία Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου

Επειδή το λιμάνι είναι προστατευμένο από τους καιρούς, κατά την διάρκεια του καλοκαιριού συρρέει πλήθος ιστιοπλοϊκών γιότ, θαλαμηγών μικρών κρουαζιερόπλοιων και σκαφών αναψυχής, τα οποία πρυμοδοτούν ή πλαγιοδετούν κατά μήκος της κεντρικής λιμενολεκάνης, μπροστά από τις καφετέριες. Ακόμα μπορούν να εφοδιαστούν με νερό και καύσιμα.

Λαμβάνοντας υπόψη στατιστικά στοιχεία του διαστήματος 2008-2011 (Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Σύρου - Ερμούπολης 2012 – 2014) τόσο των αφίξεων όσο και των αναχωρήσεων ανά μήνα, διαπιστώνουμε ότι η επιβατική κίνηση αυξάνεται κατά τους μήνες Ιούνιο έως Σεπτέμβριο, όπου κορυφώνεται τον μήνα Αύγουστο κατά 363,65% σε αντίθεση με τον μήνα Ιανουάριο. Παρ ' όλα αυτά, έχουμε πτώση κατά 9,59% στις αφίξεις και 16,59% στις αναχωρήσεις αν συγκρίνουμε τα έτη 2008 και 2011, το οποίο οφείλεται στην αύξηση των ναύλων και των εισιτηρίων, στην μείωση συχνότητων των ακτοπλοϊκών γραμμών και στη γενικότερη οικονομική κρίση που βιώνει η χώρα μας τα τελευταία χρόνια.

Πίνακας 7: Κατάπλους και Απόπλους επιβατών στο Λιμάνι της Ερμούπολης

Έτος	2008		2009		2010		2011	
	ΚΑΤ	ΑΠ	ΚΑΤ	ΑΠ	ΚΑΤ	ΑΠ	ΚΑΤ	ΑΠ
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ	14.158	14.126	16.470	16.470	14.908	15.695	15.128	13.671
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ	13.170	16.317	17.407	15.155	15.760	15.201	12.612	12.412
ΜΑΡΤΙΟΣ	24.224	23.501	21.525	24.098	17.075	20.239	18.057	14.605
ΑΠΡΙΛΙΟΣ	31.898	26.208	33.336	31.946	26.523	32.063	27.491	27.713
ΜΑΪΟΣ	26.266	32.502	31.838	33.367	25.916	26.819	27.951	27.061
ΙΟΥΝΙΟΣ	44.323	40.328	39.252	38.115	33.863	31.669	29.318	27.533
ΙΟΥΛΙΟΣ	63.376	61.559	63.525	61.106	55.970	52.275	49.769	48.735
ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ	73.875	80.772	69.595	80.553	62.419	67.483	66.382	63.386
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ	37.134	43.013	36.922	42.338	36.556	37.013	33.763	37.562
ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ	26.352	26.318	23.509	26.638	21.813	27.501	14.943	15.964
ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ	19.716	19.834	17.362	18.813	16.684	16.781	24.904	14.502
ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ	15.381	16.665	16.521	17.402	19.841	16.535	32.155	31.442

Πηγή: Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Σύρου - Ερμούπολης 2012 - 2014

Όσον αφορά την τουριστική κίνηση από πλευράς κρουαζιερόπλοιων, εδώ επίσης εμφανίζεται πτώση της επιβατικής κίνησης κατά 41,1% από το 2008 στο 2011. Αυτό που κάνει ιδιαίτερη εντύπωση είναι ότι ενώ η επιβατική κίνηση μειώνεται, εμφανίζεται αύξηση της επισκεψιμότητας των κρουαζιερόπλοιων σε 56,5% από το 2008 στο 2011 (Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Σύρου - Ερμούπολης 2012 – 2014). Να σημειώσουμε, επίσης, ότι παρατηρείται σημαντική αύξηση των επιβατών από το 2013 στο 2014 με 9.396 επιβάτες και 24.012 επιβάτες αντίστοιχα.

Πίνακας 8: Αριθμός κρουαζιερόπλοιων στη Σύρο

Έτος	Αριθμός Κρουαζιερόπλοιων	Αριθμός Επιβατών
2008	46	20.154
2009	33	8.263
2010	56	9.869
2011	72	11.857

Πηγή: Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Σύρου - Ερμούπολης 2012 - 2014

Ο Κρατικός Αερολιμένας Σύρου “Δημητριος Βικελάς” βρίσκεται δυο χιλιόμετρα από την Ερμούπολη και λειτουργεί απο το 1991. Η μοναδική αεροπορική εταιρεία που πραγματοποιεί πτήσεις από Αθήνα για Σύρο είναι η Olympic Air (πρώην Ολυμπιακή), με συχνότητα πτήσεων 1 από και προς Σύρο, εκτός του Σαββάτου. Από τον Απρίλιο του 2012 η γραμμή χαρακτηρίστηκε άγονη. Με τον όρο άγονη γραμμή, χαρακτηρίζεται η δρομολογιακή εκείνη γραμμή που δεν παρουσιάζει εμπορική ή επιβατική κίνηση με συνέπεια ούτε και επιχειρηματικό ενδιαφέρον. Στον παρακάτω πίνακα γίνεται αντιληπτή η σημασία που παίζει η συχνότητα των πτήσεων στην επιβατική κίνηση.

Πίνακας 9: Κίνηση επιβατών στο αεροδρόμιο Σύρου (2009-2011)

Έτος	2009	2010	2011	Μεταβολή 2009-2010	Μεταβολή 2010-2011	Μεταβολή 2009-2011
Σύνολο πτήσεων	262	679	532	159,00%	-22,00%	103,00%
Σύνολο επιβατών (αφίξεις-αναχωρήσεις)	5.835	13.975	9.905	139,00%	-29,00%	70,00%

Πηγή: Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Σύρου - Ερμούπολης 2012 - 2014

Το γεγονός της μείωσης του αεροπορικού επιβατικού κοινού κατά το έτος 2011 στο 29% οφείλεται τόσο στην μείωση των δρομολογίων και στο υψηλό κόστος των εισιτηρίων όσο και στον ρόλο που παίζει η ώρα κατά την οποία εκτελείται το δρομολόγιο και κατά πόσο αυτό εξυπηρετεί το επιβατικό κοινό. Το μη επιχειρηματικό ενδιαφέρον από πλευράς ιδιωτικών εταιρειών είναι αποτέλεσμα του προορισμού των εσωτερικών γραμμών και του περιορισμού των τύπων των αεροσκαφών που μπορούν να προσεγγίσουν το συγκεκριμένο αεροδρόμιο λόγω του μικρού μήκους του διαδρόμου, οπότε και δεν είναι δυνατή η δυνατότητα ανάπτυξης του αεροπορικού δικτύου και της σύνδεσης αυτού τόσο με το εσωτερικό όσο και με το εξωτερικό.

Διαχείριση τουριστικού προϊόντος

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, η Σύρος - μέχρι πρότινος - δεν είχε επενδύσει ιδιαίτερα στον τομέα του τουρισμού. Στο διαδίκτυο συναντώνται κάποιες ιστοσελίδες που προωθούν τη Σύρο τουριστικά, απευθυνόμενες στον ημεδαπό τουρίστα. Η οικονομική ζωή του νησιού είχε επικεντρωθεί σε άλλους τομείς της οικονομίας, αφήνοντας τον κλάδο του τουρισμού να κατέχει δευτερεύουσα θέση. Πάντως, αρχίζουν να γίνονται κάποιες ενέργειες προς την αξιοποίηση του τουριστικού προϊόντος. Θα ήταν απαραίτητο η προσέγγιση του τουρισμού, στις παρυφές της ανάπτυξής του να γίνει με ποιοτικό και σωστά οργανωμένο τρόπο, με ορθολογικό σχεδιασμό.

Υποδομές για ποιοτικό τουρισμό

Η ανάπτυξη του τουρισμού για τη Σύρο, μιας και διαθέτει τις υποδομές, θα ήταν ένα οικονομικό πλεονέκτημα. Θα είναι, όμως, καταστροφική αν σε ένα νησί με τόσες πολλές δραστηριότητες και χρήσεις συμπεριληφθεί και ο ευαίσθητος παράγοντας της τουριστικής δραστηριότητας χωρίς σωστό προγραμματισμό και ποιοτική βάση. Δεν είναι λίγες οι περιοχές στον ελληνικό χώρο, οι οποίες στην αλόγιστη ανάπτυξη του τουρισμού, ξεπέρασαν την «φέρουσα ικανότητα» της περιοχής, μην μπορώντας πλέον να ανταποκριθούν στις πιο βασικές, βιώσιμες πτυχές μιας περιοχής. Ξεπερνώντας το όριο αντοχής τους, οι περιοχές εξάντλησαν τους φυσικούς πόρους, έχασαν ολοκληρωτικά την ταυτότητά τους και τον χαρακτήρα τους και έφτασαν σε σημείο κορεσμού, χωρίς δυνατότητα εξυγίανσης. Για αυτό το λόγο, είναι απαιτητική η ύπαρξη δυνατοτήτων ανάπτυξης ποιοτικού τουρισμού. Αυτή τη στιγμή, παρατηρούνται στο νησί μεγάλες κατασκευές από ξενοδοχειακά συγκροτήματα σε περιοχές που δεν έχουν διευθετήσει πλήρως το ζήτημα της επεξεργασίας των υγρών αποβλήτων τους.

Εναλλακτικός Τουρισμός

Η Σύρος έχει τις υποδομές και προοπτικές για διάφορες μορφές εναλλακτικού τουρισμού, όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως. Μία μορφή αυτού, η οποία μπορεί να αξιοποιηθεί είναι ο θρησκευτικός, καθώς υπάρχει πολύ μεγάλο πλήθος εκκλησιών και μοναστηριών με μακρά παράδοση, σημαντική αρχιτεκτονική και με μοναδική εναλλαγή

μεταξύ καθολικής και ορθόδοξης τεχνολογίας.

Ακόμα, η μορφή του συνεδριακού τουρισμού θα μπορούσε να ήταν μια άλλη μορφή εναλλακτικού τουρισμού, καθώς στο νησί συνδυάζεται η μικρή απόσταση από την ηπειρωτική Ελλάδα με πρόσβαση από στεριά και θάλασσα, η κεντρική θέση στο Αιγαίο Πέλαγος, η ύπαρξη διοικητικών υπηρεσιών και προσαρμόζεται ο χαρακτήρας του νησιού σε πολλές θεματικές ενότητες (ενέργεια, αρχιτεκτονική, βιομηχανία, κ.α.).

Τέλος, λόγω της εγγύτητας με την Αθήνα και την συγκέντρωση υπηρεσιών, αφενός η Σύρος είναι προσιτή και σε περιόδους μη αιχμής και αφετέρου διατηρεί τον αστικό τρόπο ζωής, χωρίς τα χαρακτηριστικά ερήμωσης άλλων νησιών που παρουσιάζονται σε περιόδους εκτός της τουριστικής (Δίκτυο Αειφόρων Νήσων – ΣΥΡΟΣ - Δάφνη, 2006).

3.4 Οι οικονομικές επιπτώσεις της τουριστικής ανάπτυξης στη Σύρο

3.4.1 Θετικές οικονομικές επιπτώσεις

Τα ανάλογα οικονομικά οφέλη από την τουριστική ανάπτυξη απολαμβάνουν όλοι οι τουριστικοί προορισμοί, έτσι και η Σύρος .

Η Σύρος, μια κυρίως – από την αρχή της ιστορίας της – εμπορική και βιομηχανική περιοχή, έχει στρέψει την οικονομία και στον τουριστικό κλάδο, με επιτυχία.

Η λειτουργία του ναυπηγείου της Σύρου, το Νεώριο, παίζει σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη αυτή. Η κατασκευή, η επισκευή αλλά και η ναυπήγηση των πλοίων βοηθά στην καλή φήμη και διαφήμιση του νησιού ιδιαίτερα στη Μεσόγειο και γενικά στο εξωτερικό, καθώς αποτελεί ένα από τα μεγαλύτερα ναυπηγεία των Βαλκανίων. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την προσέλκυση επιχειρηματιών του εξωτερικού, ναυτιλιακών και κατά συνέπεια τουριστών.

Σε αυτό το σημείο θα μπορούσαμε να πούμε ότι η Σύρος βρίσκεται στο στάδιο της εμπλοκής, σύμφωνα με τη θεωρία του Bulter για τον κύκλο εξέλιξης τουριστικού προορισμού. Έχουν δημιουργηθεί υποδομές, όπως για παράδειγμα η βελτίωση του οδικού δικτύου στην Ερμούπολη (Επιχειρησιακό Σχέδιο Αγροτικής Ανάπτυξης 2014 – 2020). Επίσης, έχουν αυξηθεί τα ξενοδοχειακά καταλύματα, ώστε πλέον το νησί έχει μεγαλύτερη

φέρουσα ικανότητα στην εξυπηρέτηση τουριστών (Δίκτυο Αειφόρων Νήσων – ΣΥΡΟΣ - Δάφνη, 2006). Σημειώθηκε αύξηση στη δημιουργία νέων επιχειρήσεων, όπως κέντρων ψυχαγωγίας, καταστημάτων μαζικής εστίασης καθώς επίσης και δευτερευουσών επιχειρήσεων στον τουρισμό.

Η ιστορία του τόπου, ο πολιτισμός και το φυσικό κάλλος επιτρέπουν την ανάπτυξη του τουριστικού κλάδου στο νησί. Έτσι, πραγματοποιούνται ξεναγήσεις στα αξιοθέατα (π.χ. θέατρο Απόλλων, Δημοτική Βιβλιοθήκη, Αρχαιολογικό Μουσείο Ερμούπολης, κ.α.), έντονη τουριστική προβολή και διαφήμιση, βελτίωση των μεταφορών με αποτέλεσμα την μεγαλύτερη άνεση των επισκεπτών, άρα και την προσέλευση νέων.

Η αύξηση αυτή των επισκεπτών έχει επιφέρει αύξηση στις συναλλαγματικές εισπράξεις του νησιού, καθώς και η παραμονή, η διαμονή του κάθε επισκέπτη απαιτεί τουριστική δαπάνη η οποία συνεχώς αυξάνεται, αν και με αργό αλλά σταθερό ρυθμό. Τέλος, η πραγματοποίηση και διατήρηση όλων των παραπάνω απαιτούν εργατικό δυναμικό, κάτι το οποίο σημαίνει ότι ο τουρισμός συνέβαλλε στην απασχόληση, δημιουργώντας νέες θέσεις εργασίας, έστω και εποχικά. Η λειτουργία των επιχειρήσεων αυτών επέφεραν αύξηση του εισοδήματος. Τέλος, επέφεραν επίσης και αύξηση των κρατικών εσόδων μέσω της επιβολής φόρων, όπως χαρακτηριστικό είναι ότι οι εισπράξεις από τον Φ.Π.Α. για τον μήνα Αύγουστο του 2016 υπερέβησαν κατά 33,7% τον μηνιαίο στόχο του προϋπολογισμού (*Εσοδα ΦΠΑ: Η Μύκονος στο +170%, η Σύρος στο 33.7% και η Νάξος στο - 2,2%, 2017*).

3.4.2 Αρνητικές οικονομικές επιπτώσεις

Στη Σύρο διατηρήθηκε σε όλη τη διάρκεια της μεταπολεμικής περιόδου, μια σημαντική οικονομική δραστηριότητα που επέτρεψε στους κατοίκους να έχουν αρκετά υψηλά εισοδήματα τα οποία προέρχονται, όπως ανέφερα, από το ναυπηγείο και πολλές μικρές βιομηχανίες, καθώς και από τη σημαντική αγροτική παραγωγή (Τσάρτας 1988). Η Σύρος ως διοικητικό κέντρο με πολλές υπηρεσίες (Περιφέρεια, Πρωτοδικείο, κλπ.) και με το Τμήμα Μηχανικών Σχεδίασης Προϊόντων και Συστημάτων του Πανεπιστημίου Αιγαίου στο κέντρο της Ερμούπολης, δεν αντιμετωπίζει τόσο έντονα το πρόβλημα της ερήμωσης. Έτσι, ενώ οι νεότεροι στρέφονται όλο και περισσότερο στον κλάδο του τουρισμού, οι

μεγαλύτεροι σε ηλικία πολλές φορές αρνούνται ακόμα και στην πραγματοποίηση δράσεων για συνεργασία και ομαλή συνύπαρξη των παραγωγικών τομέων για περαιτέρω ανάπτυξη (Τσάρτας 1988). Αυξάνεται η ανεργία κατά τους μη καλοκαιρινούς μήνες, ωστόσο όπως προαναφέρθηκε, η Σύρος στηρίζει την οικονομία της και στο εμπόριο, την βιομηχανία και την γεωργία καθώς είναι εδραιωμένη και σε αυτούς τους τομείς και όχι αποκλειστικά στην τουριστική δραστηριότητα. Οι επιπτώσεις αυτές, λοιπόν, υποβάλλουν την ανάπτυξη του τουρισμού στο νησί σε αργούς ρυθμούς.

3.5 Οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις της τουριστικής ανάπτυξης στη Σύρο

3.5.1 Θετικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις

Η μέχρι τώρα ανάπτυξη του τουρισμού στη Σύρο έχει συμβάλλει θετικά στο περιβάλλον και τους ντόπιους. Οι βελτιώσεις που έγιναν και συνεχίζουν να γίνονται στις τεχνικές υποδομές του νησιού, βοηθούν στην προστασία του περιβάλλοντος, στην πιο ομαλή και υγιή καθημερινότητα των μόνιμων κατοίκων και συμβάλλουν στην καλύτερη εικόνα του νησιού για ανάπτυξη του τουρισμού.

Από το 2001 η Ερμούπολη έχει ενταχθεί σε πρόγραμμα χρηματοδότησης του Β' Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης, με σκοπό την αναβάθμιση συγκεκριμένων συνοικιών (Άγιος Νικόλαος, Μεταμόρφωση, Καμίνια). Δρόμοι και πλατείες της πόλης επανέκτησαν την αρχική τους μορφή και αίγλη, ενώ εκτός από την ανακατασκευή του οδοστρώματος (με κυβόλιθους ή μαραμαρόπλακες) και των πεζοδρομίων, κατασκευάστηκε νέο δίκτυο αποχέτευσης και ύδρευσης ενώ υπογειώθηκε σημαντικό μέρος των δικτύων ΟΤΕ και ΔΕΗ. Σε συνδυασμό με το μεγάλο έργο αντικατάστασης των δικτύων ύδρευσης και αποχέτευσης το οποίο περιλαμβάνει την ανάπλαση του υπολοίπου της πόλης αλλά και την έντονη ιδιωτική δραστηριότητα για την ανακαίνιση παλαιών αρχοντικών, η Ερμούπολη μεταμορφώθηκε και έγιναν γενναία βήματα στην κατεύθυνση αναβίωσης της φυσιογνωμίας της. Οι αλλαγές αυτές δεν ωφελούν μόνο τους επισκέπτες και την εικόνα του νησιού σε αυτούς, αλλά και τις καθημερινές ανάγκες των μόνιμων κατοίκων.

Η Εγκατάσταση Επεξεργασίας Λυμάτων (Ε.Ε.Λ.) Ερμούπολης καλύπτει τις ανάγκες

για διαχείριση των λυμάτων της πόλης και των κοντινών οικισμών. Επίσης, από το 2000, στο Δήμο λειτουργεί Βιολογικός Καθαρισμός στην περιοχή Λαζαρέτα, σε απόσταση 3 χλμ. από το κέντρο της πόλης, για τη διαχείριση των λυμάτων του συνόλου του δήμου (Επιχειρησιακό Σχέδιο Αγροτικής Ανάπτυξης 2014 – 2020). Οι Εγκαταστάσεις Επεξεργασίας Λυμάτων και το αποχετευτικό σύστημα έχουν συμβάλει στην αποκατάσταση της διαύγειας του νερού και την απομάκρυνση δυσάρεστων μυρωδιών στο λιμάνι της πόλης.

Η δημιουργία του ΧΥΤΑ Δήμου Σύρου – Ερμούπολης αποκατέστησε την προϋπάρχουσα χωματερή με συρματοκιβώτια, αγωγό απορροής υδάτων και εκτόνωσης των αερίων. Τα υγρά στραγγίσματα των απορριμμάτων καταλήγουν, με ασφάλεια, σε ειδικές εγκαταστάσεις του βιολογικού καθαρισμού, πριν καταλήξουν στη θάλασσα. Ενώ, τα αέρια που παράγονται, συλλέγονται με σύστημα αγωγών (Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Σύρου - Ερμούπολης 2012 – 2014).

Επιπλέον, η ανακύκλωση στη Σύρο έχει μεγάλη ανταπόκριση από τους δημότες, καθώς υπολογίζεται ότι κάθε κάτοικος ανακυκλώνει 145 κιλά απορριμμάτων το χρόνο. Σε ποσοστά, η ανακύκλωση στη Σύρο φτάνει το 30% των απορριμμάτων την ίδια στιγμή που ο ευρωπαϊκός μέσος όρος ανακύκλωσης αγγίζει το 39% (Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Σύρου - Ερμούπολης 2012 – 2014).

Επίσης, σημαντικό αντίκτυπο φαίνεται να έχει ο τουρισμός στον ανθρώπινο παράγοντα απέναντι στο περιβάλλον. Είτε λόγω επιρροής από τους επισκέπτες, είτε για την πιο όμορφη παρουσίαση του νησιού, είτε λόγω τουριστικών συμφερόντων, η ευαισθητοποίηση των δημόσιων και ιδιωτικών φορέων αλλά και των κατοίκων είναι φανερή. Οι εμπλεκόμενοι, λοιπόν, δείχνουν την ευαισθησία τους με διάφορους τρόπους, όπως με την ανακύκλωση απορριμμάτων στην οποία αναφέρθηκα παραπάνω.

Η Σύρος αποτελεί το κέντρο δράσεων του περιβαλλοντικού προγράμματος “Κυκλάδες LIFE”. Οι φορείς που αποτελούν την ομάδα του συγκεκριμένου προγράμματος είναι το Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής, η Αποκεντρωμένη Διοίκηση Αιγαίου, η Αναπτυξιακή Εταιρεία Κυκλάδων, το Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, το ιταλικό ερευνητικό ινστιτούτο Tethys, η Μ.Κ.Ο. Εταιρεία για τη Μελέτη και Προστασία της Μεσογειακής Φώκιας και το WWF Ελλάς. Ο σκοπός του “Κυκλάδες LIFE” είναι η

προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος της Γυάρου και η ολοκληρωμένη διαχείριση, θαλάσσια χωροταξία και η προώθηση μοντέλων βιώσιμης αλιείας και ανάπτυξης στα νησιά της Σύρου και της Άνδρου. Μερικές από τις δράσεις του προγράμματος είναι ένα πρωτοπόρο σύστημα φύλαξης της θαλάσσιας προστατευόμενης περιοχής, ενημερωτικά και εκπαιδευτικά εργαλεία με στόχο τη συνεχή ενημέρωση, ευαισθητοποίηση και ενεργοποίηση του κοινού και εκδηλώσεις κοινού, ενημερωτικά και εκπαιδευτικά βιωματικά σεμινάρια ακόμα και για τους κατοίκους.

Επίσης, η Σύρος λαμβάνει μέρος στην εκστρατεία για μείωση της πλαστικής σακούλας στο θαλάσσιο περιβάλλον “LIFE DEBAG”, όπου συμμετέχουν πέντε φορείς με εμπειρία στα πεδία της προστασίας του παράκτιου περιβάλλοντος, της διαχείρισης στερεών αποβλήτων και της υλοποίησης δράσεων ενημέρωσης (το Πανεπιστήμιο Πατρών, οι Μ.Κ.Ο. ΜΕΣΟΓΕΙΟΣ SOS και Οικολογική Εταιρεία Ανακύκλωσης, η TERRA NOVA Περιβαλλοντική Τεχνική Συμβουλευτική ΕΠΕ και το Ερευνητικό Πανεπιστημιακό Ινστιτούτο Αστικού Περιβάλλοντος & Ανθρώπινου Δυναμικού του Παντείου Πανεπιστημίου). Η πρώτη εβδομάδα του Ιουνίου καθιερώνεται ως Plastic Bag Free Week, στη διάρκεια της οποίας πραγματοποιούνται διάφορες δράσεις ενημέρωσης και επικοινωνίας με τους κατοίκους και τους επισκέπτες του νησιού, όπως καθαρισμοί ακτών, ενημέρωση σχετικά με τις επιπτώσεις της χρήσης της πλαστικής σακούλας στο περιβάλλον, επιμορφωτικά σεμινάρια, εκπαιδευτικές ομιλίες για παιδιά, κλπ.

Τέλος, κατά την 6η Τελετή Απονομής των «Ευρωπαϊκών Βραβείων Επιχειρήσεων για το Περιβάλλον - European Business Awards for the Environment» και των «Ελληνικών Βραβείων για το Περιβάλλον» το 2016, η Σύρος και συγκεκριμένα ο δήμος Σύρου – Ερμούπολης διακρίθηκε με το 1ο Βραβείο στην κατηγορία «Βραβείο Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης Α' και Β' Βαθμού» με την πρόταση, υπό τον τίτλο «Δράσεις και Πρωτοβουλίες του Δήμου Σύρου – Ερμούπολης προς ένα αειφόρο μέλλον», η οποία περιελάμβανε δέσμη δράσεων, ενεργειών και έργων για τη διαχείριση των στερεών αποβλήτων και την προστασία του περιβάλλοντος που υλοποιήθηκαν. Οι δράσεις αυτές αφορούσαν, μεταξύ άλλων, στη μείωση του ενεργειακού αποτυπώματος, προάγοντας την περιβαλλοντική καινοτομία και την αειφόρο ανάπτυξη.

Σημαντικό ρόλο στην επίτευξη όλων αυτών των δράσεων παίζει η ενεργός συμμετοχή

των μόνιμων κατοίκων, οι οποίοι έτσι συμβάλλουν στην προστασία του περιβάλλοντος και ταυτόχρονα στην σωστή ανάπτυξη του τουρισμού.

3.5.2 Αρνητικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις

Όπως είναι φυσικό, η Σύρος ως τουριστικός προορισμός παρουσιάζει αλλαγές στο περιβάλλον της, οι οποίες έχουν εκτός από θετικές και αρνητικές επιπτώσεις σε αυτό και τον τρόπο ζωής των κατοίκων της. Θα δούμε και παρακάτω ότι οι αρνητικές (τουλάχιστον) επιπτώσεις δεν οφείλονται αποκλειστικά και μόνο στον τουρισμό. Είναι σημαντικό να αναφέρω και πάλι ότι η Σύρος ως αστικό νησί, καθώς είναι και διοικητικό κέντρο (Πρωτοδικείο, Πανεπιστήμιο, κλπ.), δέχεται τουρίστες όλο τον χρόνο με το καλοκαίρι να είναι η περίοδος αιχμής.

Επόμενο είναι το οδικό δίκτυο, εκτός από τον αριθμό των αυτοκινήτων των μόνιμων κατοίκων να επιβαρύνεται με έναν υψηλό αριθμό αυτοκινήτων των επισκεπτών ιδιαίτερα την θερινή περίοδο, με συνέπεια να παρουσιάζονται κυκλοφοριακά προβλήματα. Διαπιστώνεται πως η στάθμευση είναι προβληματική σε οικισμούς που έχουν ιδιαίτερο τουριστικό ενδιαφέρον, είναι περιορισμένης έκτασης, έχουν δύσκολη προσπέλαση στο εσωτερικό τους και στους οποίους δεν έχει υπάρξει ο κατάλληλος σχεδιασμός ικανός να στηρίξει και να απορροφήσει τις συνεχώς αυξανόμενες απαιτήσεις υποδοχής του κοινού. Ιδιαίτερη επιβάρυνση παρουσιάζει το τμήμα της οδού Άνω Σύρος – Σαν Μιχάλης – Κάμπος, στα όρια του οικισμού Άνω Σύρου λόγω της ανεπάρκειας θέσεων στάθμευσης, παρά την ύπαρξη χώρων στάθμευσης (Δίκτυο Αειφόρων Νήσων – ΣΥΡΟΣ - Δάφνη, 2006). Προβληματική, επίσης, είναι η είσοδος στο Κίνι, στην κάθετη στην ακτή οδό που δέχεται όλη την κυκλοφοριακή κίνηση οχημάτων που θέλουν να προσεγγίσουν τον οικισμό, το λιμάνι, τις ακτές και να κατευθυνθούν προς το Δελφίνι. Ο χώρος στάθμευσης που λειτουργεί δεν καλύπτει ούτε στο ελάχιστο τις ανάγκες του οικισμού κατά τους καλοκαιρινούς μήνες. Ο Γαλησσάς παρουσιάζει, επίσης, το ίδιο πρόβλημα αλλά σε μικρότερο βαθμό. Έτσι, δημιουργείται η ανάγκη για δημιουργία ή επέκταση της υπάρχουσας υποδομής στο νησί για την καλύτερη εξυπηρέτηση των τουριστών αλλά και την διευκόλυνση της καθημερινότητας των μόνιμων κατοίκων. Η αύξηση των οχημάτων

πέρα από τα κυκλοφοριακά προβλήματα, συμβάλλει και στην ατμοσφαιρική ρύπανση. Ένα ακόμη πρόβλημα, που δημιουργείται από την τουριστική ανάπτυξη είναι η δημιουργία ξενοδοχειακών μονάδων που αφενός δεν προσαρμόζονται στην αρχιτεκτονική του νησιού και αφετέρου, με την έλλειψη κάποιου χωροταξικού σχεδίου, κατασκευάζονται χωρίς κανένα έλεγχο, σε περιοχές που δεν διαθέτουν κατάλληλες υποδομές υποστήριξης τέτοιων κατασκευών (έλλειψη συστήματος αποχέτευσης, ύδρευσης, υπολειμματική οδική υποδομή, κλπ.). Αυτό έχει ως συνέπεια την εξάντληση των φυσικών πόρων της περιοχής και την αλλοίωση του τοπικού χαρακτήρα. Κατά την θερινή περίοδο ο πληθυσμός σχεδόν διπλασιάζεται. Η Σύρος έχει εισροή πληθυσμού και κατά την χειμερινή περίοδο, κατά τις γιορτές των Χριστουγέννων. Επομένως, οι ανάγκες για υδατικούς πόρους είναι περισσότερο αυξημένες εκείνες τις περιόδους. Η ειδική κατανάλωση περιόδου αιχμής (g) σε λίτρα ανά ημέρα ανά άτομο (λ / ημ / ατ) είναι επιβαρυνμένη και εκτιμάται ως εξής (Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Σύρου - Ερμούπολης 2012 – 2014):

Πίνακας 10: Κατανάλωση υδάτινων πόρων κατά την περίοδο αιχμής στη Σύρο

Μόνιμοι κάτοικοι	120 λ / ημ / ατ
Τουρίστες σε ξενοδοχεία	160 λ / ημ / ατ
Τουρίστες σε ενοικιαζόμενα δωμάτια	140 λ / ημ / ατ

Πηγή: Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Σύρου - Ερμούπολης 2012 – 2014

Η Σύρος είναι ένα νησί με έντονη αστική φυσιογνωμία. Αυτό σημαίνει ότι η απαίτηση σε ενέργεια δεν περιορίζεται μόνο στην καλοκαιρινή περίοδο, σε μια δηλαδή τουριστική περίοδο αιχμής, πράγμα το οποίο αποδεικνύεται και με την εμφάνιση του μεγίστου της ζήτησης το μήνα Ιανουάριο. Η μέγιστη κατανάλωση ενέργειας της Σύρου φτάνει την τιμή των 21 - 22 MW σε ημερήσια βάση. Παρουσιάζεται την περίοδο του καλοκαιριού και του χειμώνα, αλλά η αιχμή της ζήτησης (με μικρή διαφορά από την καλοκαιρινή περίοδο) παρουσιάζεται το μήνα Ιανουάριο. «Χαλαροί» μήνες, με την έννοια της ζήτησης, θεωρούνται οι μήνες Οκτώβριος και Νοέμβριος και οι μήνες Μαΐος και Ιούνιος. Η δεύτερη περίοδος εξαρτάται από την ημερομηνία που γιορτάζεται ετήσια το Πάσχα. Κατά την άνοιξη και το φθινόπωρο η ζήτηση αιχμής περιορίζεται στα 13 - 14 MW τις ώρες αιχμής,

ενώ τις νυκτερινές ώρες πέφτει στα 5 - 6 MW (Δίκτυο Αειφόρων Νήσων – ΣΥΡΟΣ - Δάφνη 2006).

Η Σύρος έχει βιοτόπους οι οποίοι φιλοξενούν σπάνια είδη χλωρίδας και πανίδας που τείνουν να εξαφανιστούν ή βρίσκονται σε κίνδυνο. Οι πιο σημαντικοί από αυτούς είναι το Όρος Σύριγγας ως παραλία, η Βόρεια Σύρος και η νήσος Γύαρος. Για τον βιότοπο της νήσου Γύαρος δεν υπάρχει κάποιο άμεσο πρόβλημα καθώς το νησί είναι έρημο. Για τον βιότοπο της Βόρειας Σύρου διαπιστώθηκαν διαταραχές από παράνομο ψάρεμα και κυνήγι, από κατασκευή δρόμων και συντήρηση τους και από παράνομη κατασκευή κτιρίων (Δίκτυο Αειφόρων Νήσων – ΣΥΡΟΣ - Δάφνη 2006).

3.6 Οι κοινωνικοπολιτισμικές επιπτώσεις της τουριστικής ανάπτυξης στη Σύρο

3.6.1 Θετικές κοινωνικοπολιτισμικές επιπτώσεις

Όπως έχω ήδη αναφέρει, η Σύρος δεν έχει φτάσει ακόμα στον μαζικό τουρισμό, αλλά βρίσκεται στα αρχικά στάδια της ανάπτυξής του και προτιμάται κυρίως από οικογένειες και μεμονωμένους τουρίστες. Έτσι, λοιπόν, για αυτούς τους λόγους οι επιπτώσεις του τουρισμού στο νησί είναι κυρίως θετικές όσον αφορά την κοινωνία και τον πολιτισμό.

Η επένδυση των επιχειρηματιών στον κλάδο της εστίασης αλλά και των ξενοδοχειακών μονάδων που συνεχώς αυξάνονται προσφέρει ευκαιρίες εργασίας. Έτσι, η αύξηση του εισοδήματος των κατοίκων του νησιού έχει βελτιώσει την ποιότητα ζωής τους. Επίσης, έχουν επωφεληθεί από την βελτίωση των υποδομών που πραγματοποιείται λόγω του τουρισμού. Χαρακτηριστική είναι η βελτίωση των μεταφορών, των τοπικών λεωφορειακών γραμμών αλλά και των ακτοπλοϊκών γραμμών , είτε των ενδοκυκλαδικών είτε αυτών που συνδέουν το νησί με την Ηπειρωτική Ελλάδα (Πειραιάς) και ιδιαίτερα την καλοκαιρινή περίοδο. Όπως ανέφερα και στην προηγούμενη ενότητα, η αντικατάσταση των δικτύων ύδρευσης και αποχέτευσης, η ανακατασκευή του οδοστρώματος του νησιού έχουν βελτιώσει σημαντικά την διεκπεραίωση των καθημερινών αναγκών των κατοίκων (Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Σύρου - Ερμούπολης 2012 – 2014). Η ανάπτυξη του τουρισμού έχει επιφέρει και ανάπτυξη στο μορφωτικό επίπεδο κυρίως των νέων ανθρώπων

καθώς όλο και περισσότεροι πλέον προτιμούν να επενδύσουν στην κατάλληλη εκπαίδευσή τους, ώστε να έχουν μεγαλύτερη επιρροή στον τουρισμό. Αυτό γίνεται είτε φοιτώντας σε κάποια σχολή σχετική με τον τουρισμό, είτε μαθαίνοντας νέες ξένες γλώσσες, είτε την ορθότερη χρήση ηλεκτρονικών υπολογιστών. Είναι σημαντικό να αναφερθεί, ότι η ύπαρξη του τμήματος του Πανεπιστημίου Αιγαίου στο νησί, έχει βοηθήσει πολύ στην επίτευξη των παραπάνω. Επίσης, πέρα από τους νέους, έχει αναβαθμιστεί και ο ρόλος της γυναίκας, καθώς συμμετέχει στην ανάπτυξη του τουρισμού. Απασχολούνται σε τουριστικές επιχειρήσεις ή ακόμα και στην δημιουργία συνεταιρισμών, όπως για παράδειγμα ο Αγροτουριστικός Συνεταιρισμός Γυναικών “Το Καστρί”, ο οποίος δραστηριοποιείται στην Άνω Σύρο και εξειδικεύεται στην μεταποίηση και εμπορία τοπικών αγροτικών προϊόντων (Δίκτυο Αειφόρων Νήσων – ΣΥΡΟΣ - Δάφνη, 2006).

Μία από τις σημαντικότερες πολιτισμικές επιπτώσεις είναι η ανακαίνιση παλαιών αρχοντικών του νησιού και ιδιαίτερα στην Ερμουπολη, αλλά και η προστασία και διατήρηση των αρχαιολογικών χώρων. Επίσης, χάρη στον τουρισμό, εφαρμόζονται προγράμματα αναστήλωσης των πολιτισμικών χώρων διατηρώντας, έτσι, και την παραδοσιακή αρχιτεκτονική (Δίκτυο Αειφόρων Νήσων – ΣΥΡΟΣ - Δάφνη, 2006). Πραγματοποιούνται ξεναγήσεις σε αρχοντικά, μουσεία (Αρχαιολογικό Μουσείο, Μουσείο Βαμβακάρη, κλπ.), στο Δημαρχείο, στο Θέατρο Απόλλων με αποτέλεσμα την προβολή και ανάδειξη των χώρων αυτών και του νησιού γενικότερα. Τέλος, η Σύρος υπήρξε υποψήφια πολιτιστική πρωτεύουσα της Ευρώπης για το έτος 2021, γεγονός το οποίο ελκύει όλο και περισσότερους τουρίστες.

3.6.2 Αρνητικές κοινωνικοπολιτισμικές επιπτώσεις

Από την άλλη πλευρά, καθώς η Σύρος βρίσκεται στα αρχικά στάδια της τουριστικής της ανάπτυξης, δεν έχουν παρατηρηθεί πράξεις ανομίας που να σχετίζονται με τον τουρισμό. Επίσης, σε αντίθεση με άλλους τουριστικούς προορισμούς, τα έθιμα διατηρούνται καθ ' όλη την διάρκεια του χρόνου (π.χ. Ερμουπόλεια, κλπ.). Ωστόσο, η ιδιοτυπία του νησιού έγκειται στο γεγονός ότι αν και έχει δυνατότητες για τουριστική ανάπτυξη, ένα μεγάλο μέρος των κατοίκων αυτής (κυρίως μεγαλύτερης ηλικίας) αντιδρά σε αυτήν για τους εξής

λόγους: α) Σε όλη τη διάρκεια της μεταπολεμικής περιόδου διατηρήθηκε μια σημαντική οικονομική δραστηριότητα που επέτρεψε στους κατοίκους να έχουν αρκετά υψηλά εισοδήματα (Νεώριο, βιομηχανίες, πρωτογενής τομέας) και έτσι να μην έχει δοθεί η δέουσα προσοχή στον τουρισμό. β) Το έντονο θρησκευτικό συναίσθημα των κατοίκων της Σύρου (τόσο των ορθόδοξων, όσο και των καθολικών) είναι ο καθοριστικός παράγοντας της αντίθεσής τους στην μαζική τουριστική ανάπτυξη (Τσάρτας 1987).

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Εν κατακλείδι, γενικά όσον αφορά στην ανάπτυξη του τουρισμού και ειδικά στον μαζικό, οι αρνητικές επιπτώσεις υπερισχύουν των θετικών σε όλους τους τομείς της κοινωνίας (οικονομία, περιβάλλον, πολιτισμός). Για να αλλάξει αυτό και να ελαχιστοποιηθούν οι αρνητικές επιπτώσεις θα πρέπει να υπάρξει κατάλληλος σχεδιασμός της τουριστικής ανάπτυξης. Σε αυτό το σημείο, θεωρώ αναγκαία την παρουσίαση των όρων “φέρουσα ικανότητα” ενός προορισμού και “βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη”. Έτσι, σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού, *“φέρουσα ικανότητα είναι η ικανοποίηση που μπορεί να γίνει αποδεκτή χωρίς ζημιά για το φυσικό περιβάλλον αλλά και το τεχνητό, χωρίς κοινωνική και οικονομική ζημιά για την τοπική κοινότητα και τον πολιτισμό της και χωρίς να επιβαρύνει την λεπτή ισορροπία μεταξύ ανάπτυξης και διατήρησης”*. Επίσης, *“η βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη ικανοποιεί τις ανάγκες των τουριστών και των περιοχών που τους φιλοξενούν και, παράλληλα, προστατεύει και ενισχύει τις ευκαιρίες για το μέλλον [...]”*. Επακόλουθο της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης είναι ο εναλλακτικός τουρισμός. Ο εναλλακτικός τουρισμός περιλαμβάνει το σύνολο των τουριστικών υπηρεσιών οι οποίες: α) διακρίνονται ανάλογα με τις ιδιαίτερες ανάγκες, τις προτιμήσεις και τα κίνητρα των τουριστών, β) απευθύνονται σε ένα εξειδικευμένο κοινό, γ) τηρούν τις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης και δ) συμβάλλουν στην άμβλυνση της εποχικότητας της τουριστικής ανάπτυξης (Λεκαράκου 2011).

Έτσι, με βάση τα ενδιαφέροντα των τουριστών στον ελληνικό και διεθνή χώρο, ενδεικτικά παρουσιάζω κάποιες από τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού:

Πολιτιστικός τουρισμός: Έχει σχέση με την πολιτιστική κληρονομιά και την κατανόηση των χαρακτηριστικών του εκάστοτε προορισμού ως πολιτισμικού συνόλου. Περιλαμβάνονται όλα τα τουριστικά ταξίδια που έχουν ως κύριο σκοπό την άσκηση πολιτιστικών δραστηριοτήτων. Κύριοι πόλοι έλξης των ταξιδιών αυτών είναι αρχαιολογικοί χώροι, μουσεία, εκπαιδευτικές περιηγήσεις, θεατρικές παραστάσεις, φεστιβάλ, προσκυνήματα, παραδοσιακή αρχιτεκτονική, αναβίωση παραδοσιακών εθίμων, οικοτεχνία, χειροτεχνία καθώς και μελέτη του λαϊκού πολιτισμού και της τέχνης. Η Ελλάδα είναι μία από τις πλουσιότερες χώρες ως προς τη σπουδαιότητα και το πλήθος των ιστορικών

μνημείων, καθώς μετράει 17 μνημεία «Παγκόσμιας Κληρονομιάς», σημαντικό αριθμό μουσείων, μνημείων και αρχαιολογικών χώρων σε όλο το εύρος της.

Αθλητικός τουρισμός: Η μορφή του τουρισμού που ενθαρρύνει τη συμμετοχή του επισκέπτη σε εμπειρίες που συνδέονται με τον αθλητισμό για λόγους αναψυχής. Οι αθλητικές δραστηριότητες αναπτύσσονται στη θάλασσα, σε ορεινές – πεδινές περιοχές, λίμνες – ποτάμια. Επίσης, αφορά και σε ταξίδια που γίνονται για την παρακολούθηση ή συμμετοχή σε αθλητικά δρώμενα, όπως είναι οι Ολυμπιακοί Αγώνες, διάφοροι ποδοσφαιρικοί αγώνες, κλπ..

Συνεδριακός τουρισμός: Είναι η μορφή του τουρισμού που απορρέει από την παραμονή ανθρώπων που συναντώνται για λόγους επαγγελματικών, επιστημονικών ή άλλους με σκοπό την ανταλλαγή ειδικών γνώσεων. Ο συνεδριακός τουρισμός πραγματοποιείται καθ ' όλη τη διάρκεια του χρόνου, βοηθά στην επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου και απευθύνεται κυρίως σε άτομα υψηλού εισοδηματικού επιπέδου. Σε σύγκριση με τον μαζικό τουρισμό, ο συνεδριακός αποδίδει σε διπλάσιο βαθμό κατά κεφαλήν έσοδα, όχι μόνο στα ξενοδοχεία αλλά και σε άλλες σχετιζόμενες επιχειρήσεις. Η Αθήνα σε επίπεδο πόλεων κατέλαβε σε διεθνή επίπεδο την 15η θέση ανάμεσα σε 65 χώρες το 2008 (Λεκαράκου 2011). Θεωρώ σημαντικό να αναφέρω ότι από τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 2004 κι έπειτα, πραγματοποιήθηκε σημαντική αναβάθμιση των ανίστοιχων υποδομών, έτσι ώστε η Ελλάδα να είναι σε θέση σήμερα να προσφέρει έναν σημαντικό αριθμό συνεδριακών εγκαταστάσεων που κυμαίνονται από μεγάλες αίθουσες και θέατρα μέχρι και τα μικρότερα ξενοδοχεία και συνεδριακά κέντρα.

Άλλες μορφές εναλλακτικού τουρισμού είναι: ο αγροτουρισμός, ο οικοτουρισμός, ο γαστρονομικός, ο θαλάσσιος, ο θρησκευτικός, ο μαθητικός, ο τουρισμός υγείας, ο τουρισμός περιπέτειας, κλπ..

Στη Σύρο, όπως αναφέρθηκε στην αρχή της ενότητας, ήδη γίνονται ενέργειες για την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Επιπλέον, έχουν πραγματοποιηθεί δράσεις για την ανάπτυξη του οικοτουρισμού και του συνεδριακού τουρισμού.

Οικοτουριστική δράση: Δράση ενημέρωσης για την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών στη Σύρο με στόχο: α) την ενημέρωση του ενδιαφερόμενου κοινού και των ομάδων στόχευσης (αγρότες – παραγωγοί ποιοτικών τοπικών προϊόντων, αγρότες – ιδιοκτήτες

αγροτουριστικών ξενώνων, μικροί επιχειρηματίες του τουρισμού, εκπαιδευτικοί, μαθητές, νέοι επιχειρηματίες) για το σύνολο των ήδη υπάρχουσών υποδομών, προσφερόμενων υπηρεσιών και οργανωμένων δραστηριοτήτων οικοτουρισμού και αγροτουρισμού στη Σύρο, β) την παρακίνηση για περαιτέρω ανάπτυξη του οικοτουρισμού και αγροτουρισμού, γ) την ευαισθητοποίηση του ευρύτερου κοινού για τη βελτίωση και ενίσχυση προστασίας του περιβάλλοντος.

Κρουαζιέρες: Εταιρεία διοργάνωσης κρουαζιέρων που δραστηριοποιούταν στον Αργοσαρωνικό το 1995, μετέφερε την έδρα της στη Σύρο και σύμφωνα με τα στοιχεία της, τα τελευταία χρόνια, εξυπηρετεί 600 έως 800 πελάτες ετησίως. Το καινοτομικό αντικείμενο το οποίο η επιχείρηση προωθεί απευθύνεται σε μεγάλους οργανισμούς και εταιρείες, οι οποίες είτε θέλουν να προσφέρουν στα στελέχη τους κίνητρα παραγωγικότητας (incentives), είτε διακοπές με σκοπό τη σύσφιξη των σχέσεων και την ανάπτυξη ομαδικού πνεύματος και συνεργασίας (teambuilding). Το νέο αυτό προϊόν προέκυψε από την εφαρμογή ενός ολοκληρωμένου επενδυτικού σχεδίου από την επιχείρηση, μέρος του οποίου χρηματοδοτήθηκε από το πρόγραμμα “ΙΣΤΟΣ”. Η δραστηριότητα αυτή αναμένεται να τονώσει την τοπική αγορά και να συμβάλλει στην επέκταση της τουριστικής περιόδου της Σύρου.

Καθώς η Σύρος βρίσκεται στα αρχικά στάδια της τουριστικής ανάπτυξης, κατά την γνώμη μου, η εφαρμογή μιας ορθής στρατηγικής σύμφωνα με την βιώσιμη ανάπτυξη και τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού και σε συνάρτηση με την φέρουσα ικανότητα του προορισμού, είναι αναγκαία για να αποφευχθούν οι αρνητικές επιπτώσεις και να επωφεληθεί η τοπική κοινωνία και το περιβάλλον από τις θετικές.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αγγελίδης Μ., “*Τουρισμός και Περιβάλλον: Επιλογές για Βιώσιμη Ανάπτυξη*», Ημερίδα ΤΕΕ, 1994
- Βαρβαρέσος Στ., “*Τουρισμός: έννοιες, μεγέθη, δομές. Η Ελληνική πραγματικότητα*”, 1998
- Butler R. W., “*The concept of a tourist area cycle of evolution: implications for management of resources*”, The Canadian Geographer, 1980
- Cohen E., “*Who is a tourist? A conceptual clarification*”, Sociological Review, 1974
- Δίκτυο Αειφόρων Νήσων – ΣΥΡΟΣ - Δάφνη, 2006
- Επιμελητήριο Κυκλάδων
- Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Σύρου - Ερμούπολης 2012 – 2014
- Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Νοτίου Αιγαίου, 2014 – 2020
- Επιχειρησιακό Σχέδιο Αγροτικής Ανάπτυξης, 2014 – 2020
- “*Έσοδα ΦΠΑ: Η Μύκονος στο +170%, η Σύρος στο 33.7% και η Νάξος στο – 2,2%*”, Άρθρο δημοσιευμένο στις 22/09/2016, ανακτήθηκε από την ιστοσελίδα <https://cyclades24.gr/2016/09/edoda-fpa-syros-mykonos-naxos/>
- Greenwood D.J., “*Culture by the Pound: an Anthropological Perspective on Tourism as Cultural Commoditization*”, στο Τσάρτας Π., “*Κοινωνικές Επιπτώσεις του Μαζικού Τουρισμού στις αναπτυσσόμενες χώρες*”, ΕΚΚΕ, 1987
- Ηγουμενάκης Ν., Κραβαρίτης Κ., Λύτρας Π., “*Εισαγωγή στον Τουρισμό*”, 1999
- Καλφιώτης Σ., “*Τουριστική Οικονομική*”, εκδόσεις Τυροβολάς, Αθήνα 1976
- Κοκκώσης Χ. – Τσάρτας Π., “*Βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη και περιβάλλον*”, εκδόσεις Κριτική, Αθήνα 2001
- Λαγός Δ., “*Τουριστική Οικονομική*”, εκδόσεις Κριτική, 2005
- Lanquar R., “*Tourisme et Environment en Mediterranee*”, Paris PUF 1995 στο “*Η τουριστική ανάπτυξη και οι επιπτώσεις της στην κοινωνία και το περιβάλλον*” Πτυχιακή εργασία – Κρητικός Γ. - Κρήτη 2012
- Λεκαράκου Αικ., “*Ξενοδοχειακή Λογιστική*”, Αθήνα, 2011

- Λιμενικά Ταμεία Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου
- McKannel D., *“The Tourist: a new Theory of the Leisure Class”*, 1976, στο Τσάρτας Π., *“Κοινωνικές Επιπτώσεις του Μαζικού Τουρισμού στις αναπτυσσόμενες χώρες”*, ΕΚΚΕ, 1987
- Neorion Syros Shipyards (2017), *“Ιστορική Αναδρομή”*, ανακτήθηκε από την ιστοσελίδα <http://www.neorion-holdings.gr/Syrosgr.html>
- Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδος
- Plog S., *“Why destination areas rise and fall in popularity?”*, The Cornell Hotel and Restaurant Administration, 1974
- Σαΐτας Γ., *“Τουρισμός και περιβάλλον: Επιλογές για βιώσιμη ανάπτυξη”*, εκδόσεις Τεχνικά Χρονικά, 1995, στο *“Η τουριστική ανάπτυξη και οι επιπτώσεις της στην κοινωνία και το περιβάλλον”* Πτυχιακή εργασία – Κρητικός Γ. - Κρήτη 2012
- Σύνδεσμος Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων (ΣΕΤΕ)
- Σχίζας Γ., *“Ο άλλος τουρισμός”*, εκδόσεις ΟΙΚΟΤΟΠΙΑ, Θεσσαλονίκη 1998, στο *“Διερεύνηση των επιπτώσεων του τουρισμού σε μία χώρα υποδοχής επί επιλεγμένων προϊόντων που συνθέτουν την τουριστική κατανάλωση. Σχέση εγχώριας παραγωγής και εισαγωγών”* Διπλωματική εργασία – Στατήρη Η. – Πάτρα 2011
- Smith V., *“Hosts and Guests. The anthropology of tourism”*, 1977 στο Τσάρτας Π., *“Κοινωνικές Επιπτώσεις του Μαζικού Τουρισμού στις αναπτυσσόμενες χώρες”*, ΕΚΚΕ, 1987
- Τράπεζα της Ελλάδος
- Τσάρτας Π., *“Σχεδιάσμα των σταδίων ανάπτυξης του τουρισμού στον Νομό Κυκλάδων”*, ΕΚΚΕ, 1988
- Τσάρτας Π., *“Κοινωνικές και οικονομικές επιπτώσεις της τουριστικής ανάπτυξης στο νομό Κυκλάδων και ιδιαίτερα στα νησιά Ίος και Σέριφος κατά την περίοδο 1950-1980”*, ΕΚΚΕ Αθήνα 1988
- Τσάρτας Π., *“Κοινωνικές Επιπτώσεις του Μαζικού Τουρισμού στις αναπτυσσόμενες χώρες”*, ΕΚΚΕ, 1987
- UNWTO (ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ)